

Specialnummer
Palestina Nu nr 4 - 2002

Kampen

om den heliga jorden

En lång historia

Framför våra ögon flimrar skakiga tevebilder av gråtande kvinnor som med nöd och näppe överlevt cafébomber, och av blodiga småpojkar som skjutits ihjäl av krypskyttar. Men vad är det egentligen de kämpar om? Varför blir det inte fred?

Mellanösterkonflikten beskrivs ofta som konflikten mellan två folk som båda vill ha samma land. Detta land – som har kallats Kanaan, Israel, Det Heliga Landet eller Palestina – är mindre än Småland.

Fyra femtedelar av landet utgörs av staten Israel, som officiellt är en judisk stat. Israel bildades 1948 och är en västerländsk demokrati med ungefär samma levnadsstandard som Sverige. Den sista femtedelen brukar kallas för de "palestinska områdena" och utgörs av Västbanken, Östra Jerusalem och Gazaremsan. Sedan 1967 ockuperas dessa områdena av Israel. På de palestinska områdena är fattigdomen för de flesta stor.

I staten Israel bor drygt fem miljoner judar och drygt en miljon araber. Tanken med Israel är att det ska vara en stat för judar, men en stor del av de israeliska medborgarna är alltså inte judar utan talar istället arabiska och ser sig själva som palestinier. Samtidigt bor bara en minoritet av världens judar i Israel. Den största gruppen bor istället i USA.

I de ockuperade palestinska områdena bor ungefär tre miljoner palestinier, som inte är medborgare i något land. Dessutom har mer än 400 000 judiska israeler flyttat dit, hälften av dem i cirka 150 bosättningar på Västbanken och Gaza, och resten i Östra Jerusalem. I arabländerna runt omkring och i världen i övrigt bor mellan fyra och fem miljoner palestinska flyktingar.

De flesta judiska israeler talar hebreiska, ett judiskt språk, men långtifrån alla judar är religiösa och har en judisk tro. Att de kallas judar betyder istället att de har en judisk kulturell bakgrund.

Alla palestinierna är araber, vilket betyder att de talar arabiska och har en arabisk kulturell bakgrund. Majoriteten av dem är muslimer, en tiondel är kristna och en liten minoritet är druser.

Konflikten mellan israeler och palestinier är inte bara en konflikt mellan dem. Stora delar av världen är inblandad. Palestinierna backas upp av den muslimska världen, större delen av de fattiga länderna i tredje världen, och grupper av människor i västvärlden.

Israel lever på stödet från judar i andra länder, en stark handel med framför allt EU, turism, samt ett stort ekonomiskt, militärt och politiskt bistånd från USA.

Jerusalems kristna kvarter 1936.

Produktionsfakta

Utgivare: Palestinagrupperna i Sverige
Tegelviksgatan 40
116 41 Stockholm
tfn: 08-641 72 88, fax: 08-641 60 47
e-post: info@palestinagrupperna.a.se

Ansvarig utgivare: Louise Norman
Produktion: Seppo Sinimaa

Text: Lars Gösta Hellström och Nils Pe Hellström

Form & repro:

Satsa Samhällsinformation/Losita Sidmakare

Omslagsbild: Donald Boström

Tryck: STC 2003

Beställning: Tidningen kan beställas gratis mot portokostnad från Palestinagrupperna i Sverige. Skriften är producerad med stöd från Forum Syd.

Kampen om Kanaans land

Betlehem (kopparstick från 1800-talet)

Vem var först i Det Heliga Landet? Mer än 700 000, kanske 2 miljoner år gamla spår av förmänniskor (*homo erectus*) har hittats i Jordandalen. Det är kanske inte förvånande med så gamla fynd, eftersom landet är en viktig landbrygga mellan tre kontinenter. Konstföremål har påträffats i grottor som beboddes för flera tiotusentals år sedan. Vid idag uttorkade sjöar och floder har man hittat fiskkrokar, pilbågar och skärar. Vi vet att kulturer baserade på jordbruk och boskapsskötsel fanns i området redan 10 000 f Kr.

I Jeriko i Jordandalen fanns en av de första kända stadsliknande bebyggelserna redan 7 500 år f Kr. Senare uppkom större, befästa städer, och under 2000-talet f Kr blomstrade handeln med högcivilisationen i Egypten. Då fanns städer som Jerusalem, Geser och Shekem (Nablus). Den äldsta kända folkgruppen omnämns av egyptiska källor som kanaanéer, men det fanns säkert flera. Kanaanéerna hade ett semitiskt språk, släkt med dagens hebreiska och arabiska. Kanaans land tycks ha varit en bricka i spelet mellan den tidens olika stormakter, Egypten, Hetiterriket och Hyksos. Kanaan var en landkorridor, där handelskaravaner och soldathärlar ofta drog fram och tillbaka.

Från 1400-1200-talet f Kr stod kampen om makten mellan olika invandrade folkgrupper, bland annat israeliter (hebréer) och filistéer, vilka gradvis tar över. Från cirka 1000 f Kr har israeliterna, som har en religion med bara en gud, stora militära framgångar. Kung David erövrar Jerusalem och gör det till sin huvudstad. Hans son Kung Salomo skapar en enad och stark nation och utvecklar handeln med handelsfolket fenicierna och andra folk i omgivningen.

Dagens israeler hävdar ibland att de är ättlingar till de israelitiska stammarna, samtidigt som dagens palestinier ibland ser sig som ättlingar till kanaanéer och filistéer (Palestina heter "Filastin" på arabiska). Det är troligt att de antika folkgrupperna så småningom assimilerades och blandade sig med varandra.

En av de mest kända personerna i Mellanösternmytologin är Abraham (Ibrahim), som enligt bibeln kom från dagens Irak till Kanaan. Både bibeln och koranen hävdar dessutom att han är stamfader till judarna genom sin son Isak, och stamfader till araberna genom sin son Ismael.

Såväl judendom och kristendom som islam har en stark geografisk koppling till Jerusalem (al-Quds). Det var här som Kung Salomo lät bygga det första judiska templet, Jesus korsfästes och Islams profet Muhammed steg upp till himlen. I bibeln kan vi dessutom läsa att Gud genom ett förbund med Abraham lovat allt land mellan Egyptens flod (Nilen) och floden Eufkrat i dagens Irak till Abrahams "säd" (genom Isak).

Detta tycker många fundamentalistiska judar och kristna är det enda argument som behövs.

Det gamla Israel och den judiska diasporan

Kung Salomos tid beskrivs ofta som en period av fred och utveckling. Men efter den store Salomo splittrades landet i två rivaliserande smårika. Filistéernas land fanns ännu längs kusten. Det nordliga Israel föll 721 f Kr för den assyriska expansionen. Det sydliga Juda rike erövrades av Babylonien 587 f Kr. Erövrarna förstörde Salomos tempel

och förde bort landets ledarskikt som fångar. När Persien tog över som stormakt i området 538 f Kr fick de israeliter som ville möjligheten att återvända och bygga upp templet på nytt. Det tempel som då byggdes kallas för det andra templet.

Det var under den babyloniska fångenskapen och därefter som den monoteistiska judiska religionen fick sin form. Betydande judiska församlingar växte fram också på andra platser än i Juda rike och Babylonien, till exempel i Alexandria i Egypten och senare i Rom. Judarna i diaspora (grekiska för församling) var snart fler än judarna i hemlandet.

Makten över Det Heliga Landet växlade i fortsättningen mellan greker, ptoloméer, seleukider och armenier. Under en hundraårsperiod, den mackabéiska tiden, styrde judar och den brokiga blandning av inhemska och inflyttade folkslag som levde i landet – nu kallat Judéen – blev mer enhetligt judisk. Till slut erövrades Judéen av det romerska riket år 63 f Kr.

Den romerska perioden (inkl Östrom) skulle vara i nära 700 år. Judarnas motstånd mot det romerska styret var starkt, men splittrat i olika falanger från de fanatiska zeloterna, som var kända för sina terrormetoder mot ockupanterna, till mera försonliga inriktningar. Judarna vägrade att ge upp och fortsatte att ställa till problem för romarna. Efter flera judiska uppror förstörde romarna Jerusalem och det andra templet 70 e Kr, och fördrev judarna från Jerusalem 135 e Kr. Efter Jerusalems förstörelse upphörde staden att vara ett centrum för världens judar annat än i andlig mening. Från denna tid minskade det judiska inflytandet mycket snabbt i landet, som romarna nu kallade Palestina (grekiska för filistéernas land). Påskhögtidens "Nästa år i Jerusalem" blev ett uttryck för diasporajudars tro och förhoppning om att en dag återvända till Det Förlovade Landet.

Jesus och kristendomen

I detta av våld och motsättningar präglade hörn av Romarriket framträdde Jesus. Han och de första kristna var judar, och deras lära var en utbrytning ur judendomen. Vid Jerusalems förstörelse tvingades även de kristna bort från staden (de var ju judar), men de kunde lättare återkomma i form av en "hednakristen" församling (bestående av människor som inte varit judar innan de kristnades). Romarna hade byggt ett tempel åt Jupiter på judarnas gamla tempelplats och ett tempel åt Venus på Jesu grav.

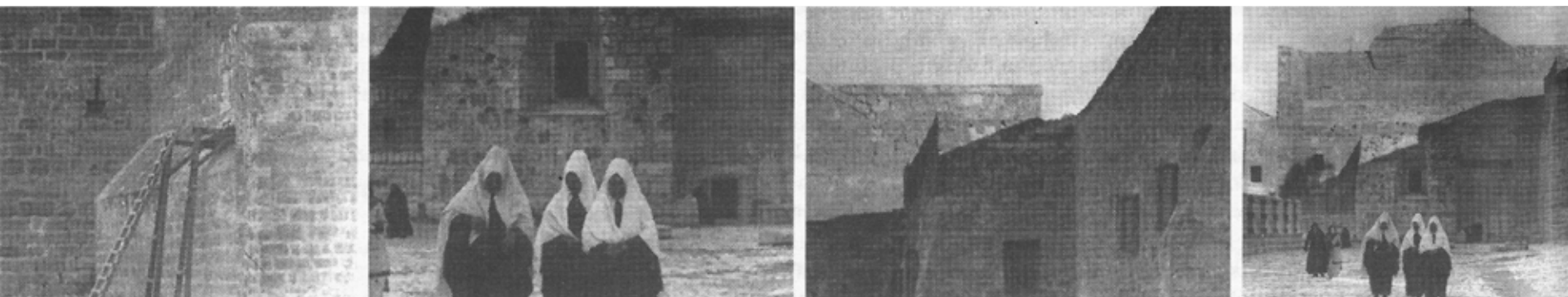
Kristendomen spreds liksom judendomen runt hela Romarriket, men blev snabbt mycket större eftersom den aktivt missionerade och dessutom upphöjdes till romersk statsreligion på 300-talet. Palestina blev en integrerad del av den hellenistiska (antikt grekiska) och kristna kultur som kom att dominera Europa och Medelhavsområdet.

När Romarriket delades i Öst- och Västrom fortsatte Palestina att styras från det grekiska Konstantinopel (Istanbul) som var huvudstad i det östromerska eller bysantinska riket.

Under denna tid var kristendomen som starkast i Palestina, Libanon och Syrien, som av naturliga skäl också har de äldsta kristna församlingarna i världen. Många kristna pilgrimer anlände till landet och Den Heliga Gravens kyrka byggdes i Jerusalem.

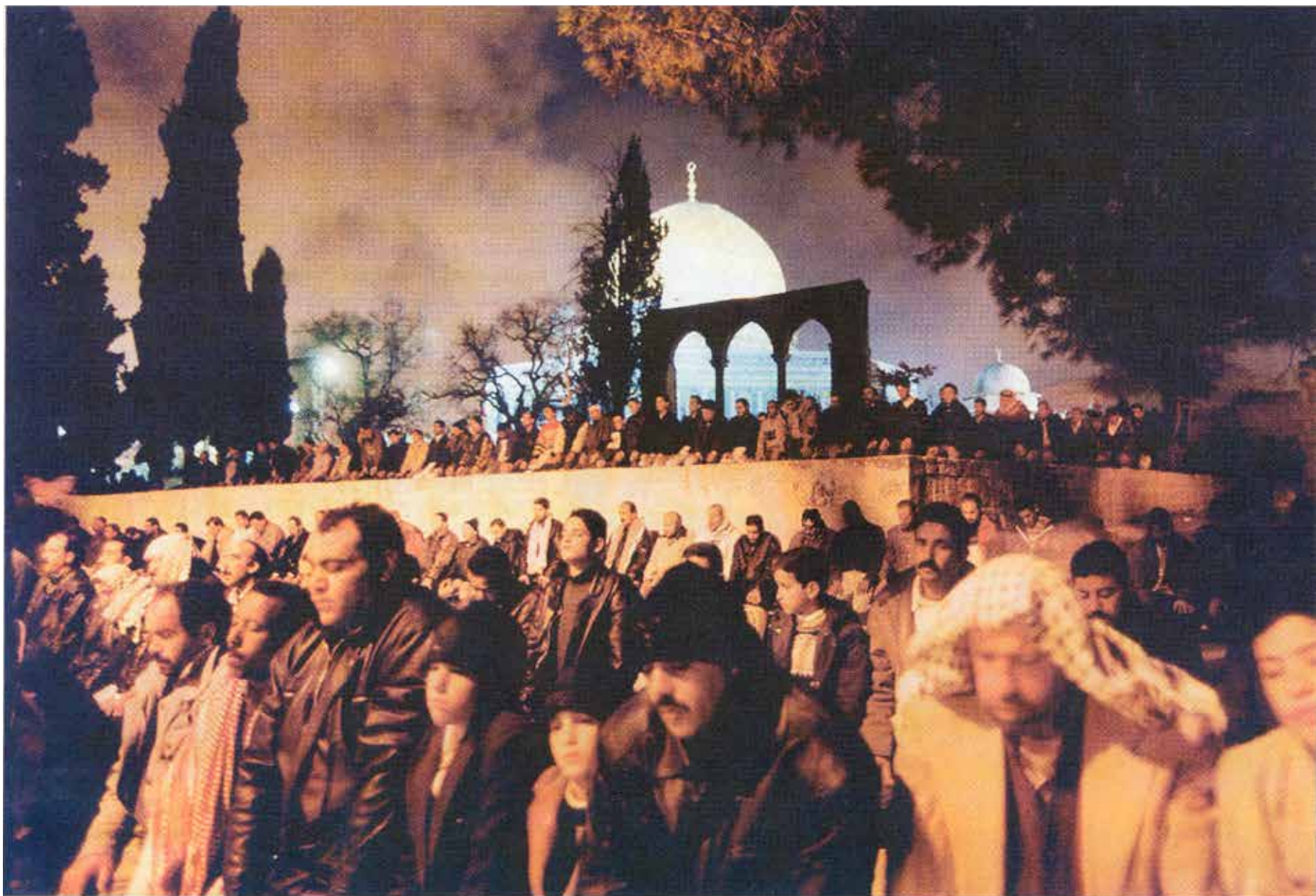
De judiska församlingarna i Mellanöstern förblev också ganska stora i vissa länder, men i Palestina fanns det bara kvar mindre grupper i de för judarna heliga städerna Hebron, Safed, Tiberias och Jerusalem.

Försvann alla judar från Palestina? Troligare är att de flesta människor förblev bundna till jorden trots krig och maktövertagandet, men att de så småningom anpassade sig till den nya läran som deras härskare hade infört.

Jesu födelsekyrka i Betlehem 1929.

Klippmoskén i Jerusalem. Den 27:e natten i Ramadan firar muslimerna att Muhammed fick uppenbarelse av ärkeängeln Gabriel och fick uppdraget att grunda Islam.

De muslimska imperierna

638 - 1917

Några år efter profeten Muhammeds död 632 erövrade araberna Palestina under ledning av kalifen Omar. Jerusalem intogs utan strid 638. Deras nya religion, islam, som står judendom och kristendom nära, spreds med den snabba militära expansionen. Palestinas speciella betydelse låg för muslimerna, precis som för judar och kristna, främst i den heliga staden Jerusalem. På tempelberget (Haram as-Sharif) där en gång judarnas tempel hade legat, byggdes Klippmoskén och al-Aqsamoskén.

Det nya muslimska imperiet byggde vidare på hellenistisk och persisk kultur och skapade på kort tid en politisk, kulturell och språklig enhet som sträckte sig från Indien till Spanien. Det muslimska kalifatet styrdes först från Damaskus och efter 750 från Bagdad. Så småningom delades imperiet upp och makten växlade mellan olika härskarfamiljer, dynastier. Men prakt, rikedom och en mångkulturell

atmosfär fortsatte att präglade världsstäder som Bagdad i Irak och Córdoba i Spanien.

De arabiska härskarna uppmuntrade kultur och vetenskap, och toleransen var betydligt större än i det kristna Europa. Enligt muslimsk lag skulle judar, kristna och zoroastrier (en persisk religion) uttryckligen skyddas, även om de inte hade riktigt samma rättigheter och var tvungna att betala en extra skatt. Det fanns också många exempel på ekonomiskt, politiskt och professionellt ledande kristna och judar i det muslimska imperiet, men det förekom också religiös förödmjukelse på en del håll.

I det inte lika utvecklade Europa växte samtidigt den religiösa fanatismen. Det muslimska imperiets splittring under 900-talet gjorde det möjligt för påven i Rom att år 1095 kalla till heligt krig, korståg, för att återerövra Det Heliga Landet från de "otrogna" (det vill säga muslimer-

na). Europeiska arméer brände, våldtog och dödade där de drog fram. Tiotusentals muslimer och judar dödades exempelvis när Jerusalem erövrades 1099. Längs Medelhavets östkust grundade sedan de europeiska krigarna så kallade korsfararstater. Korsfararna tog dessutom alla chanser att fylla sina egna skattkistor, så till den grad att de plundrade det ortodoxt kristna Konstantinopel 1204.

Korstågen försämrade starkt förhållandet mellan Västerlandet och Orienten, och mellan kristna och muslimer, på ett sätt som märks än idag. Men de innebar också inledningen på ett ökande utbyte, där européerna fick tillgång till bland annat muslimsk kultur och asiatiska lyxvaror. Korsfararstaterna, varav en var kungariket Jerusalem, besegrades slutgiltigt av muslimska arméer under ledning av den kurdiske generalen Saladin 1187. Därmed var det slut för européernas makt i området för hundratals år framåt.

Efter korsfararna kom mongolerna, även de kända för sin grymhet (de brände bland annat ner Bagdad). Men precis som inträngande turkiska seldjuker före dem konverterade dessa nya makthavare till islam och anpassade sig till islamisk kultur med arabiskan som gemensamt språk. Den mongoliska invasionen hejdades i ett stort slag i Palestina 1260. Palestina hamnade nu istället under de egyptiska mamlukerna, en dynasti som uppstått ur den muslimska militära överklassen av främst turkisk härkomst.

Den osmanska perioden

1453 föll det bysantinska kristna Konstantinopel för en ny framväxande världsmakt. Det var de turkiska osmanerna (efter den förste sultanen Othman) som från sitt rike i nuvarande Turkiet byggde upp det muslimska imperiet på nytt, från Ungern i norr till Marocko i väster och Irak i öster. Turkarna var inte bara skickliga militärer utan skapade också en väl fungerande administration. Palestina blev därmed en del av ett relativt starkt och stabilt stormaktsvälde ända fram till det första världskriget bröt ut 1914.

Den nya härskarklassen smälte inte som de tidigare in i den arabiska kulturen. Sultanens undersåtar i Palestina styrdes istället av omkringresande turkiska tjänstemän på order från Beirut eller Konstantinopel. Befolkningen hade i

första hand en religiös identitet – oftast muslimsk, ibland kristen, drusisk eller judisk – en stark familje- och bytillhörighet (ibland stad eller nomadstam) och ett arabiskt modersmål. Nationell identitet och nationsgränser i modern mening existerade inte.

Samtidigt som det feudala samhällssystemet luckrades upp i Europa, förstärktes ett liknande system i det osmanska imperiet. Jordbruket fungerade väl men Mellanösternområdet drabbades av en ekonomisk nedgång när handelsmännen från Europa hittade sjövägen runt Afrika. Därmed hade de av turkarna kontrollerade karavanvägarna till Kina och Indien spelat ut sin roll. Europa fick kontroll över världshandeln och blev snart politiskt och tekniskt ledande.

Européerna erövrar världen

Den snabba tekniska utvecklingen, framför allt inom sjöfart och vapen, och en kapplöpning om guld, slavar och handelsvägar, ledde till att Europa från slutet av 1400-talet och framåt började lägga under sig resten av världen. Mellanöstern, som styrdes av det mäktiga osmanska riket, var länge ett omöjligt byte, men Europas makt ökade i samma takt som turkarnas minskade.

Den europeiska taktiken för att erövra nya kolonier var i stort sett densamma i hela världen. Genom att spela ut rivaliserande folkgrupper mot varandra kunde de försvaga sammanhållningen och därmed försvaret. För att få in en fot i Mellanöstern försökte därför de europeiska stormakterna alliera sig med olika minoritetsgrupper. Ryssarna sade sig beskydda de ortodoxt kristna, fransmännen värnade maroniterna i Libanon och engelsmännen stöttade judar och druser.

Mot slutet av 1800-talet blev européerna offensivare. Fransmännen hade viktiga handelskontakter med Syrien och Libanon, tyskarna byggde en direktjärnväg mellan Berlin och Bagdad, italienarna invaderade Libyen och engelsmännen behärskade Sydjemen, delar av Persien och från 1882 också Egypten. Därmed kontrollerade britterna även den nybyggda Suezkanalen, som gjorde att européerna kunde ta genvägen genom Medelhavet när de skulle till sina kolonier i Asien och Australien. Vid tiden för första världskriget stod Europa och väntade på att ta över.

Jerusalems judiska kvarter 1935.

Sedan Israels ockupation och annektering av Östra Jerusalem 1967 har de judiska kvarteren expanderat kraftigt.

Nationalism och sionism

1850 - 1948

Kyrkan och förföljelserna av judar

Alltsedan antiken har det funnits judar som bott i södra Europa, bland annat i Grekland och Italien. Efter muslimernas erövring blev Spanien det viktigaste centrumet för judisk kultur i Europa. Till de norra och centrala delarna av Europa, till Tyskland och Polen, kom de första judarna som handelsresande. Under tidig europeisk medeltid var judarnas situation i det kristna Europa ganska lik den de hade i den muslimska världen.

Från tiohundratalet och framåt försämrades situationen drastiskt. Den kristna kyrkan underblåste hat mot de som var annorlunda och utmanade makten. Judarna var visserligen inte hedningar, men de vägrade acceptera Jesus som Guds son och underställa sig kyrkans makt. Judarna pekades också ut av kyrkan som Kristusmördare, eftersom de judiska prästerna hade förrått Jesus till romarna. Att Jesus själv var jude glömdes bort i sammanhanget. Judarna beskylldes för att förgifta brunnar, kidnappa kristna barn och för att organisera hemliga, ondskefulla brödraskap.

Hatet mot muslimerna som erövrat såväl Det Heliga Landet som Spanien drabbade också judarna. 1096 slaktades judar i Rhenlandet av korsfarare på väg till Palestina.

Kyrkomötet 1215 förbjöd judar att ha offentliga ämbeten, begränsade deras ekonomiska rättigheter och tvingade dem att gå klädda i särskilda förödmjukande kläder eller med gula märken. Även den icke-kyrkliga lagstiftningen mot judar blev hård i många länder: De förbjöds att äga mark, att blanda sig i politik, och ibland även att utöva sin religion. De tvingades ibland att bo i särskilda judiska kvarter, getton, eller i särskilda byar. På vissa håll likställdes de med djur och var tvungna att betala boskapsskatt för att komma igenom stadsportharna.

Eftersom kyrkan förbjöd de kristna att låna ut pengar mot ränta, och judarna enligt de kristnas lagar inte fick äga mark, så hade penningutlåning och handel blivit typiska yrken för judarna. När folk var skyldiga stora summor pengar drev detta på antisemitismen, hatet mot judar, än mer – judarna sågs som blodiglar som levde på de kristnas hårda slit.

Judarna beskylldes tillsammans med bland andra romer (zigenare) för allt möjligt ont. 1349 mördades tusentals judar i Strasbourg som hämnd för att de skapat pesten. Efter att de kristna återerövrat hela Spanien från muslimerna 1492 förföljde den kristna religiösa polisen, inkvisitionen, judar och muslimer.

Inkvisitionen förstörde deras heliga böcker, skändade moskéer och synagogor och brände många som vägrade att konvertera till kristendomen på bål.

Under upplysningstiden förbättrades situationen något i Västeuropa, men livet för de europeiska judarna förblev svårt samtidigt som livet för härskarna i Europa var enkelt – det fanns alltid någon att skylla på.

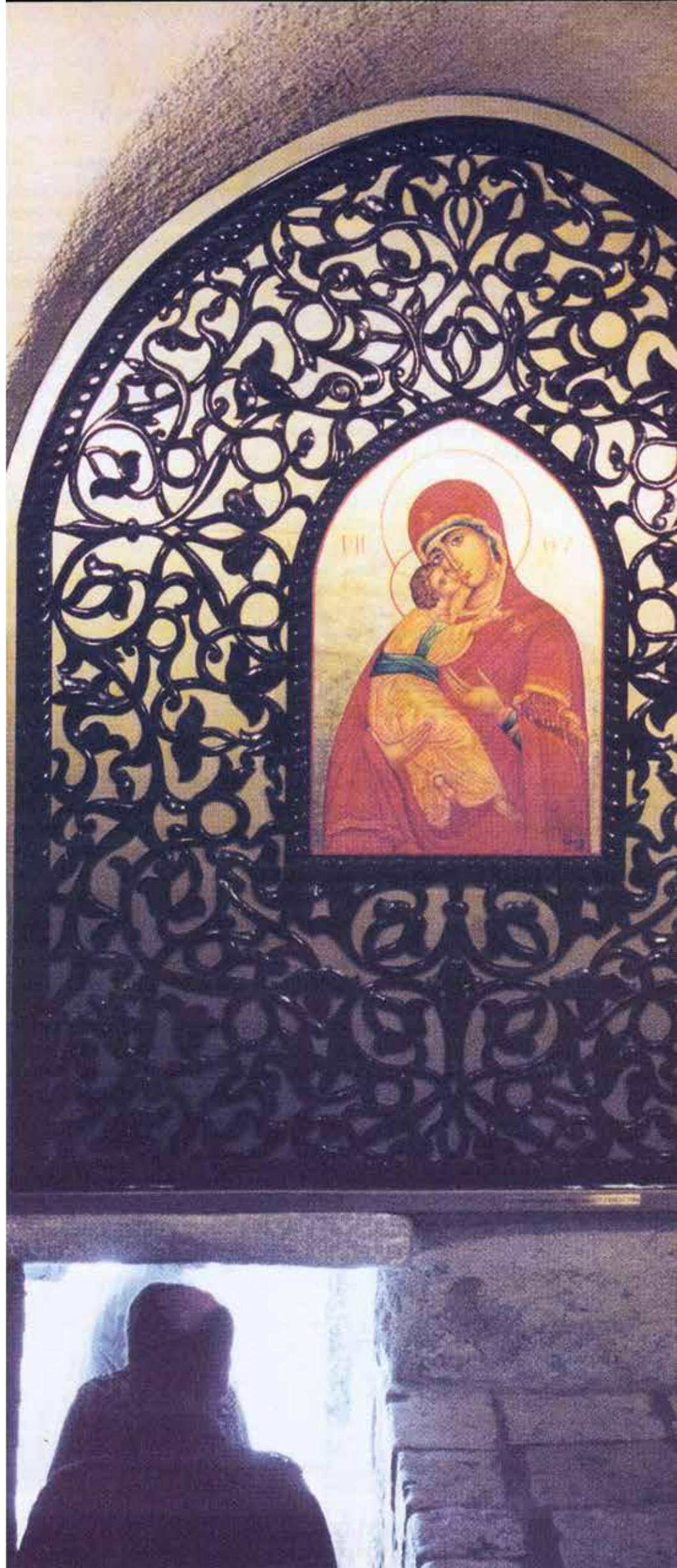

FOTO: SEPPO SINIMAA

Vy över Jerusalem med Olivberget i bakgrunden 1936

Det fanns ett ekonomiskt liv i Palestina före skapandet av Israel: The Eastern Bus Factory: "Den största arabiska fabriken i sitt slag i Palestina och Transjordanien. Våra produkter rullar på alla vägar i Palestina"

Nedan
Graf Zeppelin över Jerusalem 1931

Sionismens födelse

1800-talets viktigaste ideologi i Europa var nationalismen. Enligt nationalisterna hade varje nation (folk) rätt att leva i frihet i sitt eget land, utan förtryck från utomstående. Grundtanken kan sammanfattas med orden "ett folk – ett land".

I nationalismens Europa blev därför livet hårdare för folkgrupper utan eget land, som romer och judar. Deras blotta närvaro störde projekten med att skapa "rena" länder. Hur skulle till exempel Polen bli polackernas land om där bodde en stor grupp judar? Mycket på grund av detta blev judarnas situation värre i slutet av 1800-talet, särskilt i det fattiga Östeuropa där de fick skulden för svält och katastrofer. Pogromerna, judeförföljelserna, ökade. Under ett av de sämsta åren, 1903, massakrerades hundratals judar, bland annat i Kishinevpogromen. Paniken bland judarna ökade och hundratusentals flydde varje år. Endast en liten del, kanske några procent, emigrerade till det av turkarna styrda Palestina, medan majoriteten valde att resa till USA, där det som ett resultat av detta idag finns en stor och inflytelserik judisk befolkning.

Sionismen, den judiska nationalismen, blev antisemitismens barn. Enligt sionisterna var judarna, som var spridda över hela världen och talade en mängd olika språk, inte en religiös eller kulturell grupp, utan ett folk som vilket som helst, med den enda skillnaden att de saknade ett hemland. Sionisterna trodde att judarna skulle fortsätta att vara förföljda så länge de blandade sig med andra folk. Den ryske juden Leon Pinsker skrev 1882: "Judeskräcken är en psykos. Som psykos är den ärftlig och som en sedan två årtusenden nedärvd sjukdom är den obotlig." (Pinsker 1937) Sionisterna förklarade att det enda sättet för judarna att slippa förföljelserna och bli trygga var att skapa en egen stat, där judar själva styrde. Ett folk, ett land – idén var densamma hos sionisterna som hos andra europeiska nationalister.

För att skapa en stat krävdes land. Förutom Palestina diskuterades även Uganda, Sinai, Argentina och Cypern. Men argumenten för Palestina vägde tyngst med sina starka religiösa och historiska kopplingar. 1897 samlade österrikkaren Theodor Herzl sionisterna till kongress i Basel, Schweiz. Resultatet blev grundandet av WZO (World Zionist Organisation). Målet för WZO var att "skapa ett folkrättsligt säkerställt hem i Palestina åt det judiska folket".

En av sionisternas viktigaste paroller blev "ett land utan folk till ett folk utan land". I Herzls redogörelse för sitt besök i Palestina 1903 nämner han över huvud taget inte

Apelsinplockare i Jaffa 1936. Arab Dairy Products Manufactories: Framställning av mjölkprodukter under de mest hygieniska och vetenskapliga förhållanden: mjölk, yoghurt, grädde, smör, mjuka och hårda ostar av holländsk, schweizisk, fransk och italiensk typ.

Shahrazads Kosmetika är producerat med vetenskapliga metoder under övervakning av experter. Te transporteras in till Jaffas hamn från fartyg som ligger på redden 1936.

att landet redan var befolkat av araber. Men självklart visste sionistledarna att Palestina var befolkat, och att en judisk stat var omöjlig så länge det bodde ett annat folk där. Herzl skrev därför: "Vi måste på ett försiktigt sätt överta den privata egendomen i de områden som tilldelats oss. Vi ska försöka driva den fattiga befolkningen över gränsen genom att ordna sysselsättning i grannländerna samtidigt som vi nekar den all sysselsättning i vårt eget land" (Ghilan 1974).

Redan 1882 byggdes den första judiska bosättningen i Palestina. År 1901 bildades den Judiska Nationalfonden, JNF, vars mål var att få kontroll över så mycket mark som möjligt i Palestina. Den mark som JNF köpte fick sedan varken hyras ut eller säljas till icke-judar, vilket var ett viktigt steg för att skapa en judisk stat. Till denna kolonisation behövdes pengar. Den rike fransk-judiske baronen Edmond de Rothschild var en av dem som gjorde kolonisationen möjlig genom att bidra med stora penningssummor. Under början av 1900-talet ökade de judiska bosättningarna i antal.

Den starkaste rörelsen inom sionismen ända fram till 1970-talet var arbetarsionismen, eller vänstern. Arbetarsionisterna var inte religiösa, istället ville de kombinera judisk nationalism med socialism. En av deras medel för att kolonisera landet var kibbutzer; socialistiska kollektiv för judar där många familjer arbetade och levde tillsammans.

WZO:s mål var att skapa ett judiskt nationellt "hem". Det skulle dels ske genom kolonisation av landet, det vill säga genom att ta över mark och flytta dit sin befolkning, och dels genom att söka stöd hos stormakterna. Men redan 1896 hade Herzl öppet formulerat kravet på en judisk stat i Palestina i sin bok *Judestaten*. Taktiken låg klar.

För att förstå sionisterna är det viktigt att förstå att de inte bara var judar utan också européer. 1800-talet var en tid då Europa styrde världen, och européerna kände allmänt att de hade rätt att göra vad de ville med sina kolonier. Om britterna ville skänka Uganda till de europeiska judarna eller göra om det till gummiplantager var helt upp till dem. Vad ugandierna tyckte var mindre intressant.

Den vanliga europeiska synen var att de "primitiva" folken utanför Europa skulle vara tacksamma för att européerna kom med "kultur" och "upplysning". Europa var ljuset i en värld av mörker. Om judarna i Palestina skriver Herzl: "För Europa skulle vi där utgöra en skyddsmur mot Asien, vi skulle där bli en kulturens utpost mot barbariet" (Herzl 1971).

Att sionisterna valde samma metod, kolonisation, som de europeiska staterna hade använt i exempelvis Nordamerika, Australien och Afrika, var kanske inte så konstigt.

Herzl själv beundrade bland andra den brittiske kolonisatören Cecil Rhodes som kuvade Zambia och Zimbabwe, och Israels förste president, Chaim Weizmann, upprätthöll en långvarig vänskap med en av den sydafrikanska republikens grundare, general Jan Christian Smuts (Stevens 1975).

Men ända fram till andra världskriget och Förintelsen var det bara en minoritet av världens judar som stödde sionismen. En av de grupper som motsatte sig sionismen var de starkt religiösa ortodoxa judar som redan bodde i Palestina. De såg sionismen som ett brott mot Guds vilja. Det var bara Gud själv som kunde återkalla sitt folk och upprätta Det Förlovade Landet.

Arabisk nationalism mot europeisk expansion

Även bland araberna växte nationalismen. Under andra hälften av 1800-talet grundade intellektuella araber litterära och vetenskapliga sällskap. Kraven ökade på att turkarna skulle erkänna arabisk kultur och det arabiska språket och införa ett mer decentraliserat styre. Den turkiska staten svarade med centralisering, censur och polisterror. Skolan skulle främja "religiös väckelse och kärlek till den osmanska staten" (Tibawi 1969). De arabiska nationalisterna svarade med demonstrationer, massmöten och krav på arabisk självständighet.

När första världskriget bröt ut 1914 ställde sig det turkiska osmanska riket på Tysklands och Österrikes sida mot Storbritannien och Frankrike. Därmed fick britterna och de arabiska nationalisterna en gemensam fiende i turkarna. Britterna ville krossa sin fiende, och araberna ville bli självständiga. 1916 slöt de därför ett avtal – Damaskusprotokollet – där britterna lovade att araberna skulle få självständighet i alla arabiska länder som styrdes av osmanska riket (inklusive Palestina) om de slogs med Storbritannien under kriget.

När araberna i juni startade sitt uppror var de redan grundlurade. Britterna hade nämligen slutit ett annat, hemligt, avtal med Frankrike – Sykes-Picot-avtalet – där de bestämt att de två europeiska stormakterna istället skulle dela upp de arabiska länderna mellan sig när kriget var över.

Britterna utnyttjade också judarna i sitt maktspel. Den brittiske utrikesministern Arthur Balfour hade 1917 skrivit ett brev till sionisterna där han försäkrade att britterna stödde etablerandet av ett "judisk nationellt hem" i Palestina, den s.k. Balfourdeklarationen. Balfour var snarast antisemit, men ansåg att för britterna var sionismen "betydligt

FOTO: PRESENS BILD

Bildtext från 1947: *The Jewish State* lägger till i Haifas hamn med cirka 2000 illegala invandrare ombord. Några få tilläts gå i land, bland dem Gisela Guth och sonen George.

viktigare än önskemål och åsikter hos de 700 000 araber som nu är invånare i det gamla landet” (Segev 2000).

Araberna trodde förstås att deras avtal gällde. När kriget var över 1918 hissades den arabiska flaggan i Damaskus, och en arabisk administration upprättades. 1920 utropades Storsyrien (inklusive Palestina) som ett självständigt land. Storbritannien och Frankrike ingrep genast och slog under de närmaste åren brutalt ned alla arabiska självständighetsförsök med våld.

Turkarna var borta, och nu var det européerna som styrde. Det muslimska imperium som funnits sedan Muhammeds dagar på 600-talet var historia, och ett område som varit kulturellt sammanhållet i 1300 år splittrades när européerna styckade upp de arabiska länderna i smådelar. Libanon och Syrien tillföll fransmännen, medan Palestina, Jordanien och Irak gick till britterna. Européerna tillsatte lydregimer som var beroende av Paris och London i de nya staterna, förutom i Palestina där britterna behöll direkt kontroll.

Det nybildade Nationernas förbund (en föregångare till FN) beslöt 1922 att Storbritannien skulle få mandat att styra i Palestina. Tidsandan framgår redan i den första paragrafen av NF:s stadga, enligt vilken ”civilisationen” hade skyldighet att ta hand om ”folk som ännu inte hade förmåga att klara sig själva” och ge det ansvaret till ”avancerade nationer” tills dessa folk kunde stå på egna ben. Balfourdeklarationen skrevs in i mandattexten. Samtidigt utslöt britterna Transjordanien (landet öster om Jordanfloden) från Palestinamandatet och området för judisk immigration (WZO:s officiella anspråk var sedan 1919 hela Palestina och delar av nuvarande Libanon, Syrien och Jordanien).

Även om en del brittiska regeringsmedlemmar var mycket pro-sionistiska finns inget som direkt talar för att Storbritannien någonsin avsåg att bilda en judisk stat i området. Troligen handlade det istället om att söndra och härska genom att spela ut olika grupper mot varandra. Man räknade kallt med att judarna i Palestina skulle vara beroende av stöd från västvärlden för att överleva, och att en splittrad arabvärld inte skulle bjuda lika mycket motstånd. Detta skulle gynna européernas möjligheter att kontrollera området, Suezkanalen och den nyupptäckta oljan.

Detta var också argument som sionisterna använde. Sionistledaren Chaim Weizmann hade 1914 skrivit till en engelsk journalist att judarna i Palestina skulle ”utgöra ett mycket effektivt skydd för Suezkanalen” (Weizmann 1950). Vid samma tid förklarade den högersionistiske ledaren Vladimir Jabotinsky att ”nationalismen i Mellanöstern kom-

mer att sprida sig bland de infödda folken. Endast det stabila stödet från en nation med en för de övriga folken i området främmande kultur och social uppbyggnad kan tjäna som stöd för de brittiska styrkorna i detta område” (Chomsky 1975).

Araberna var förbittrade på européerna, och den arabiska nationalismen släcktes aldrig. Drömmen levde kvar om att återupprätta det gamla muslimska imperiet som ett panarabiskt rike, en stat med alla arabiska länder, från Marocko till Irak. Från att ha varit icke-religiös och omfattat även judiska och kristna araber, blev den arabiska nationalismen efter nederlaget mot européerna allt mer anti-europeisk och allt starkare influerad av islam.

Det judiska samhället i Palestina växer fram

Sionisterna kunde nu under brittiskt skydd börja bygga upp sitt Yishuv (det judiska samhället) i Palestina. Tanken var att skapa ett samhälle inom samhället, med egen ekonomi, egna bostäder, byar och kvarter, egna organisationer, ett eget styre och egna milisgrupper. Invandrade judar från Europa förde med sig kunskap och pengar. De startade industrier där bara judar fick arbeta och de köpte upp jord där bara judar fick bo. Man startade judiska politiska partier och fackföreningar. Man byggde ett universitet i Jerusalem. Ett gemensamt språk var nödvändigt för judarna, som kom från alla möjliga länder. Därför hade man återupplivat och moderniserat hebreiskan, som innan använts enbart som judiskt kyrkospråk.

Stödet för det nya samhället kom framför allt från europeiska judar och den europeiska vänstern, som såg sionismen som ett socialistiskt projekt för att skapa ett framtida idealsamhälle. I Palestina skulle de europeiska stadsmänskorna återvända till ett sunt och rättvist liv på landsbygden utan skillnader mellan rik och fattig.

I hela Mellanöstern var samtidigt araberna upprörda över att Storbritannien vägrade leva upp till sitt löfte om arabisk självständighet. I Palestina var situationen än värre eftersom britterna dessutom stödde sionisternas krav på ett nationellt hem. Trots att britterna satte gränser för hur många judar som fick invandra till landet i olika så kallade vitböcker ökade den judiska invandringen med landuppköp och nya bosättningar som följd. Många araber oroade sig för att sionisterna skulle göra verklighet av Herzls idé att skapa en judisk stat i Palestina. Araberna motsatte sig därför både det brittiska styret och den judiska invandringen.

I början av 1920-talet kom de första stora sammandrabbningarna mellan judiska kolonister och araber. Totalt

Frimärke framställt av den palestinska gerillan som bekämpade den brittiska överhögheten 1938

Brittiska soldater muddrar palestinier 1936.

FOTO: NEW YORK TIMES/PRESENS BILD

Judisk demonstration i Tel Aviv 1939, texten på banderollen lyder: "Genom arbete ska vi erövra vårt land".

dödades mer än 200 människor. Kravallerna avtog sedan, även om stämningen var fortsatt dålig. Under tjugotalet ökade de judiska landuppköpen.

Palestina hade under denna tid i huvudsak en feodal ekonomi, där ett fåtal rika män ägde nästan all jord och där bönderna som arbetade på deras fält var livegna och inte ägde någonting själva. När Judiska Nationalfonden köpte mark från de rika arabiska feodaltherrarna kunde de betala bra med pengar som de samlat in hos rika judar i Europa. Men när marken bytte ägare drevs bönderna bort av JNF och de fattiga araberna förvandlades i ett slag till hemlösa tiggare. När ovetande europeiska judar anlände för att påbörja sitt nya liv, fria från förföljelser, och tilldelades mark av JNF möttes de med hat av de fördrivna araberna. Detta ledde till våldsamma strider mellan arabiska bönder och judiska kolonister.

Konflikten om Klagomuren började 1928. Klagomuren är den enda del som finns kvar av det judiska tempel som förstördes av romarna, och den har därför blivit den heligaste platsen inom judendomen. Samtidigt sitter Klagomuren ihop med Tempelberget där en gång det judiska templet låg och varifrån profeten Muhammed sägs ha stigit upp till himlen. På Tempelbergets topp finns Klippmoskén och al-Aqsamoskén och platsen är den tredje heligaste för muslimer. 1929 demonstrerade en grupp högersionister genom att hissa sionisternas flagga över Klagomuren. Bland muslimer spreds uppfattningen att Tempelberget med sina moskéer var i fara, och stora folkmassor angrep judar över hela landet. I Hebron dödades många judar och de överlevande (som till stor del räddats av sina muslimska grannar från mobben) flydde till Jerusalem. Det judiska livet i

Hebron upphörde. Under bara en vecka dödades totalt 133 judar och 115 araber.

När Adolf Hitler valdes till rikskansler i Tyskland 1933 ökade den judiska invandringen till Palestina drastiskt, vilket ledde till större judiska landuppköp och allt större konflikter mellan araber och judar. Det arabiska missnöjet med briterna ökade eftersom de tyckte att briterna höll sionisterna om ryggen. Till slut avbröt de arabiska ledarna allt samarbete med briterna och började organisera sig för självständighet. Det nya motståndet mynnade först ut i strejker och sedan i den arabiska revolten 1936-39.

Ledare för det arabiska upproret var det Högsta Arabiska Rådet, som bildades 1936. Rådets president var den religiösa muslimske ledaren, muftin, i Jerusalem, Amin al-Husseini. Han uppfattades som judefientlig och vänligt inställd till Nazi-Tyskland. Detta skrämde judarna i landet.

Upproret var först mycket framgångsrikt och den palestinska gerillan intog en rad viktiga städer. Briterne satte då in stora förstärkningar, och med hjälp från sionisternas milisförband slog de ned upproret. När upproret var slut hade omkring 5 000 araber dödats. Men upproret tvingade ändå briterne till eftergifter gentemot araberna. De utfärdade ännu en vitbok, som begränsade judisk invandring till 15 000 personer om året i max fem år och utlovade arabiskt självstyre inom tio år. Sionisterna såg detta som ett svek mot det stöd som briterne lovat dem i Balfourdeklarationen och framför allt som ett svek mot de europeiska judarna som i det Hitlerstyrda Europa riskerade utrotning.

För palestinierna innebar revolten att deras organisationer slogs sönder, att deras styrkor avväpnades och att deras

Efter slaget vid Ba' b El Wad 1947, Haganah led stora förluster mot den jordanska armén.

ledare dödades eller skickades i exil till Seychellerna. Därmed stod de svaga inför den tid som skulle avgöra deras framtida öde.

Förintelsen driver fram staten Israel

Mer än tusen år av antisemitism i Europa nådde sin höjdpunkt när nazistpartiet övertog makten i Tyskland. Nazisterna påstod att judarna i hemlighet styrde landet. För att "rädda" Tyskland var det därför nödvändigt att införa rasbiologin i politiken. Målet var ett land utan inslag av "icke-ariska" folk som judar eller romer. I Nürnberglagarna från 1935 infördes olika lagstiftning för "tyskblodiga" och judar. Judar slängdes ut ur skolorna och förbjöds att delta i kulturell verksamhet. Böcker av judiska författare brändes på bål och judiska butiker slogs sönder. Precis som under medeltiden tvingades judarna att bo på särskilda platser och att bära förnedrande symboler.

Nazisterna ville ha ett rasrent Tyskland utan judar samtidigt som sionisterna ville att judarna skulle lämna Europa och flytta till Palestina. 1937 etablerade sig därför den sionistiska organisationen Mossad Alyah Beth i Berlin för att med tyskt stöd organisera emigrationen av judar till Palestina.

Nazisterna var välvilliga till sionisternas verksamhet. Den nazistiske ideologen Alfred Rosenberg tyckte att "sionismen måste stödjas kraftfullt så att ett visst antal tyska

judar årligen transporteras till Palestina eller åtminstone fås att lämna landet" (Polkehn 1976). Nazisternas ansvarige för "judefrågor", Adolf Eichmann, kallade sionisterna för de enda "hyggliga" judarna eftersom de liksom nazisterna tänkte i rastermer (Arendt 1964). Medan i stort sett all judisk verksamhet krossades fick sionisterna verka nästan obehindrat. Denna märkliga samverkan handlade mest om kallblodig taktik från båda sidor.

Judar försökte fly till andra länder. Redan 1924 hade USA, dit de flesta judar ville, avskaffat fri invandring. Neutrala stater i Europa och Mellanöstern försökte stoppa vad som kallades för en "invasion" av judiska flyktingar. Sverige till exempel krävde tillsammans med Schweiz 1938 att nazisterna skulle stämpla J:n i passen på alla judiska tyska och österrikiska medborgare så att dessa kunde avvisas redan vid gränsen (den avvisande svenska hållningen ändrades 1941). Ett annat exempel är skeppet SS S:t Louis som 1939 med judiska flyktingar från Tyskland fick återvända sedan de vägrats tillträde till såväl Kuba som USA. Judarna var inte välkomna någonstans.

Hösten 1941 förbjöds alla judar att emigrera från Tyskland. Den slutgiltiga lösningen på "judefrågan" var enligt nazisternas nya linje inte att bli av med judarna utan att fånga in varenda jude de kunde få tag på. Under de följande fyra åren dödades sex miljoner judar och en halv miljon romer med närmast industriella metoder. Det judiska samhället i Europa slogs i spillror.

Under andra världskriget organiserade sionisterna illegal judisk invandring till Palestina, trots britternas restriktioner. Från krigsslutet och befrielsen av koncentrationslägren 1945 fram till Israels bildande 1948 kom stora skaror av judar som överlevt till Palestina.

Förintelsen fick den allmänna opinionen i Europa och USA att börja stödja sionisternas planer. Redan 1942 deklarerade 600 representanter för Amerikas, Europas och Palestinas judar för första gången helt öppet i den så kallade Biltmoredeklarationen att Palestina skulle bli "ett judiskt samhälle". USA ställde sig bakom kravet. 1945 förklarade USA:s president Truman att han stödde sionisternas krav på att 100 000 judar omgående skulle få utvandra till Palestina. Men själva ville inte USA ta emot mer än några tusen flyktingar.

Förintelsen och andra världskriget innebar det definitiva genombrottet för sionismen som idé.

Sionistisk terror och FN:s delningsplan

Under krigsåren försökte mandatmyndigheten upprätthålla restriktionerna i den judiska immigrationen till Palestina. Flera tragiska händelser med flyktingfartyg som tvingades vända eller uppbringades av britterna påverkade opinionen. 1944 gick sionisterna till militär offensiv för att bli av med britternas styre i Palestina. Kampanjen inleddes av de högersionistiska terrorgrupperna Irgun och Lehi (Sternligan) med anfall mot myndighetskontor, skattekontor, järnvägsstationer och polisstationer. Britternas representant i Kairo, Lord Moyne mördades av Sternligan. Även den inofficiella sionistiska armén Haganah deltog i kampanjen, exempelvis vid sprängningen av hotell King David i Jerusalem. Hotellet var ett administrativt centrum för mandatmyndigheterna och 91 personer dog. Den judiska terrorismen var ett effektivt vapen, som britterna hade svårigheter att hantera med tanke på situationen för judarna i Europa. Internationella reaktioner tvingade dock Haganah att

Den judiska terroristorganisationen Irgun startade sina attacker mot palestinierna 1937, affischen är troligen från 1946 och visar visionen av ett "storisrael" som innefattar hela Palestina samt nuvarande Jordanien.

distansera sig från kampanjen 1946, medan högergrupperna fortsatte med attentaten. Samtidigt kom de första angreppen mot judar i arabländerna.

Det växande kaoset i Palestina, sammandrabbningarna mellan araber och judar, de judiska terrorattackerna mot brittiska mål och de fruktlösa försöken att återställa lugnet och sammankalla parterna till förhandlingar – allt bidrog till att britererna bestämde sig för att lämna landet. I februari 1947 lade Storbritannien över allt ansvar på FN och förklarade att de tänkte lämna landet den 15 maj 1948, vad som än hände. FN tillsatte då en kommitté för att utreda Palestinas framtida öde – UNSCOP.

UNSCOP lade under oenighet fram en delningsplan enligt vilken landet skulle delas i en arabisk och en judisk stat. Jerusalem som var viktig för båda sidor skulle administreras av FN. I den arabiska delen (som skulle styras av araber) bodde 725 000 araber och 10 000 judar. I den judiska delen (som skulle styras av judar) bodde 498 000 judar, 407 000 araber och 90 000 arabiska beduiner. Planen gav den judiska delen 55 procent av landets yta och den arabiska 44 procent (en procent var Jerusalem). Gränserna var dragna för att ge judarna största möjliga yta trots att de bara utgjorde en tredjedel av befolkningen och ägde mindre än tio procent av marken.

Sionisterna gjorde en eftergift i förhållande till sina tidigare krav och accepterade delningsplanen. Högsta Arabiska Rådet stod dock fast vid samma uppfattning som man hävdade hela tiden: ”Judarna har ingen särskild rätt till Palestina. Judarnas religiösa förbindelse med Palestina delas av muslimer och kristna. Britterna hade ingen rätt att skänka Palestina till judarna; Balfourdeklarationen var omoralisk, orättvis och olaglig. Araberna vill gärna se de europeiska judiska flyktingarna misär avskaffad – men Palestina har redan tagit emot fler flyktingar än sin rimliga andel. Lösningen av Palestinaproblemet är enkel: enligt FN:s stadgar måste en arabisk stat i hela Palestina upprättas på demokratisk grundval; inom den ramen skall alla minoriteters legitima intressen och rättigheter garanteras.” (Gahrton 1970).

Trots arabernas motstånd antog FN delningsplanen genom resolution 181 den 29 november 1947. USA spelade en viktig roll för att pressa tveksamma länder att rösta för delningsplanen. Även Sovjet stöttade aktivt Israel. De fattiga länderna i till exempel Afrika, som traditionellt stöttat palestinierna, var fortfarande europeiska kolonier och inte medlemmar av FN. Men resolution 181 var bara en rekommendation. För att genomdriva planen tillsatte FN en

särskild kommission, som dock tvingades lägga ner sitt arbete då stormakterna i säkerhetsrådet inte ville stödja att man skickade en internationell polisstyrka till Palestina.

Men långt från alla judar, inte ens i Palestina, stödde kraven på en judisk stat. Judah L Magnes, rektorn för Hebreiska Universitetet i Jerusalem, sade 1947: ”En judisk stat kan endast uppnås, om någonsin, genom krig. ... Man kan tala med en arab om vad som helst men man kan inte tala med honom om en judisk stat. Och det är för att en judisk stat, per definition, innebär att judarna kommer att regera över andra folk, andra folk som bor i denna judiska stat.” (Rodinson 1973) Även den ortodoxa judiska församlingen i Jerusalem kritiserade sionismen 1946: ”De ortodoxa judarnas enda strävan är att finna en tillflykt där de kan fortsätta att leva sitt religiösa liv fredligt i Det Heliga Landet. De har inga politiska strävanden eller strävanden till dominans” (*The Jewish Guardian*, nov 1978).

Men sionisterna visste att de antligen hade förutsättningarna för att upprätta en judisk stat.

Krig och etnisk rensning

Redan dagarna efter att FN röstat igenom delningsplanen i slutet av 1947 utbröt strider, när araber attackerade judar. De brittiska styrkorna förhöll sig från och med nu passiva. Irreguljära styrkor rekryterades bland araberna till den Arabiska Befrielsearmén, som började operera i januari. Haganah gjorde sin första operation mot byn Khissas i december.

Under våren 1948 fick Haganah vapenleveranser från det Sovjetkontrollerade Tjeckoslovakien och gick till offensiv. Operationen kallades Plan Dalet (”Plan D”). Man intog viktiga städer som Tiberias, Haifa och Safed i norr, Jaffa i söder och utvidgade sitt område i Jerusalem. Terrorgrupperna Irgun och Stern gjorde blodiga attacker på civila och skapade panik bland araberna. Den mest betydelsefulla operationen var angreppet på byn Deir Yasin nära Jerusalem i april 1948 då 254 barn, kvinnor och män avrättades. Attacken hade Haganahs ”vetskap” och ”godkännande” enligt Israels senare premiärminister Menachem Begin (Begin 1972). Röda Korsets representant i landet, Jacques de Reynier, skrev att attacken på Deir Yasin byggde upp en skräckkänsla bland araberna som gjorde att dessa flydde från sina hem, med den enda förhoppningen ”att undvika samma öde som människorna i Deir Yasin” (De Reynier 1971).

Attacken på Deir Yasin var inte någon isolerad händelse.

FOTO: UNRWA

På flykt undan kriget 1947. Den palestinska flyktingkatastrofen var ett faktum.

Den var en av de första operationerna i Plan Dalet, vars allmänna avsikt var att skapa geografiska och etniska förutsättningar för största möjliga judisk stat. En rad israeler och internationella observatörer har påpekat hur de judiska styrkorna konsekvent fördrev den arabiska civilbefolkning från områden som erövrades. En mycket stor del flydde före de arabiska grannländernas angrepp den 15 maj.

Trots detta, och trots mängder av palestinska vittnesmål kunde Israels regering och en effektiv pro-israelisk propaganda i flera decennier framgångsrikt hävda att massflykten istället berott på att arabernas ledare uppmanat befolkningen att fly för att lämna plats åt de arabiska arméerna. Noggranna genomgångar av de arabiska radiosändningarna och tidningarna under den aktuella tiden kunde inte uppbringa några sådana uppmaningar, och den israeliska regeringen kunde inte heller uppvisa ett enda dokument till sitt stöd.

Omfattande etnisk rensning

Idag är fördrivningen av palestinierna inte speciellt kontroversiellt. En ny generation israeliska historiker, den förste var Benny Morris, vilka inte känner sig bundna av politiska hänsyn, har fått tillgång till dokument som visar att den etniska rensningen var mycket omfattande, att massakrer och avrättningar av civila verkligen utfördes, och att även Haganah var inblandat. De allra flesta araber flydde som följd av judiska militära aktioner. Allt färre förnekar numera fördrivningen.

När Storbritannien som utlovat lämnade landet utropade sioniströrelsens ledare, David Ben-Gurion, staten Israel på eftermiddagen den 14 maj 1948. Han blev dess förste premiärminister och Chaim Weizmann dess förste president. Den nya staten erkändes snabbt av både USA och Sovjetunionen. Självtändighetsdeklarationen innehöll ingen som helst formulering om den nya statens gränser. (Realpolitikern Ben-Gurion förklarade långt senare i intervjuer att den frågan skulle avgöras genom militär styrka - Gahrton 1970).

De arabiska grannländerna gick som väntat till attack mot Israel den 15 maj. På papperet var båda sidor ungefär lika, och de inriktade sig först på att få kontroll över områden som tilldelats dem enligt delningsplanen. Men den

nybildade israeliska armén visade sig snart vara mer stridsduglig, genom sammanslagningen av alla judiska styrkor, bättre träning, omfattande nyrekrytering och nya vapenleveranser från främst Tjeckoslovakien, än de icke samordnade och stridovana arabiska styrkorna. Det var främst de vältränade jordanska styrkorna som orsakade israelerna förluster.

Systematisk fördrivning

I en rad lyckade offensiver ökade Israel under året gradvis sitt område och drev systematiskt bort palestinierna. Under våren 1949 kunde man sluta stilleståndsavtal med sina arabiska grannar. Israel kontrollerade nu 77 procent av landet istället för 55 procent som delningsplanen föreskrivit. Det palestinska samhället hade helt kollapsat, och av det som återstod av landet fick palestinierna ingenting. Transjordaniens Kung Abdullah (som ville bli kung av Palestina) hade haft hemliga förhandlingar med sionisterna och kunde nu lägga beslag på Västbanken och Östra Jerusalem, medan Egypten tog kontrollen över Gazaremsan.

Palestinaflyktingarnas antal var 726 000 enligt FN-källor. Inom Israel skapades ytterligare några 10 000 interna flyktingar från områden som armén tömde. Under sommaren och hösten 1948 gjorde FN-medlaren Folke Bernadotte fruktlösa försök att få parterna till en kompromiss och väddjade förgäves om att flyktingarna skulle få återvända till sina hem. I september mördades Bernadotte av Stern-ligan. Hans efterträdare, FN:s försoningskommission liksom en konferens i Lausanne 1949 kom heller ingen vart i sina förhandlingar. Redan i juli 1948 hade Israels regering beslutat att inte tillåta mer än ett symboliskt antal att återvända.

I det område som blev Israel efter kriget hade det bottenklar majoritet araber – om araberna stannat. Men den sionistiska tanken var att med Weizmanns ord skapa ett "judisk land på samma sätt som Frankrike är franskt och England engelskt". Problemet löstes genom etnisk rensning. Mer än fyra femtedelar av den arabiska ursprungsbefolkningen flydde eller fördrevs och tilläts inte återvända.

Det israeliska Självtändighetskriget ledde till att sionismen som ideologi segrade och till att det judiska folket fick en egen stat. De hade blivit ett folk med ett land.

FOTO: UNRWA

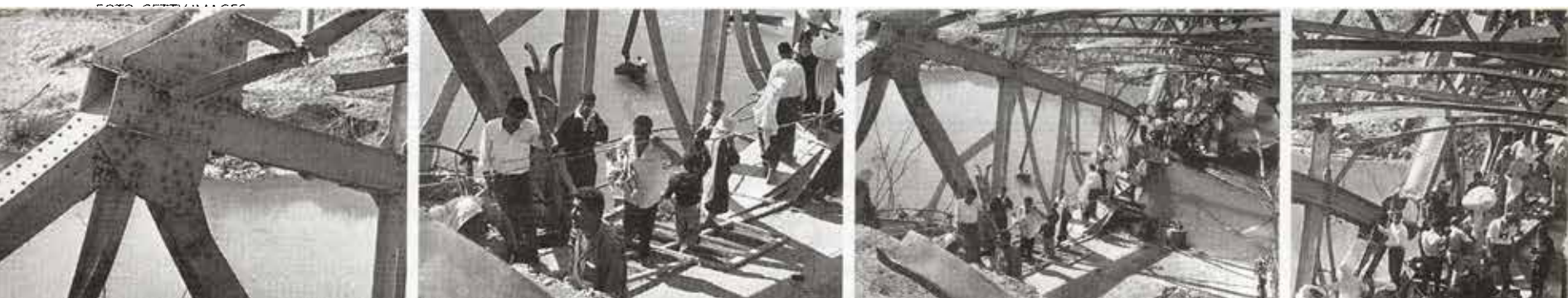
Palestinska flyktingar i tältläger 1947. När väl kriget var över skulle de få återvända till sina hem. Idag 56 år senare finns 3,7 miljoner palestinaflyktingar registrerade hos UNRWA (FN:s organ för palestinaflyktingar).

FOTO: DONALD BOSTRÖM

Illegala judiska bosättningar inringar palestinska hus utanför Jerusalem år 2001.

Palestinier på flykt igen, över den raserade Allenbybron in i Jordanien 1967.

Från nybyggerland till ockupationsmakt

1948 - 1973

Israel blev en parlamentarisk demokrati, och i det första israeliska valet våren 1949 segrade David Ben-Gurions vänstersionister. De upprättade en allians med det national-religiösa partiet som skulle behålla makten ända till 1977. Nu började den pionjärtid då judar från hela världen kom till Israel med förhoppningar om att bygga ett bättre samhälle. Äntligen skulle judar leva i skydd utan förtryck. Under det närmaste decenniet stärktes den nya staten politiskt, ekonomiskt, socialt och militärt.

Regeringar och privatpersoner i hela västvärlden skickade stora summor pengar för att stödja byggandet av den nya staten. Viktigast var det ekonomiska och militära biståndet från USA. Detta kom gradvis att öka och utgör numera en tredjedel av allt amerikanskt utlandsbistånd. Det nybildade Västtyskland började också betala krigsskadestånd till Israel för sitt ansvar i Förintelsen.

1949 blev Israel också medlem i FN på villkor att man skulle följa dess resolutioner, inklusive resolution 194 om palestinaflyktingarnas rätt att återvända.

Flera viktiga lagar låg bakom de stora befolkningsförändringar som skedde i Palestina de här åren. Genom den unika lagen om återvändande gavs alla världens judar rätten till medborgarskap i Israel. Nu kunde alla judiska flyktingar från Europa, som oftast inte var välkomna någon annanstans, utan hinder emigrera till Israel (samtidigt som palestinierna hindrades återvända). Den arabisk-judiska konflikten i Palestina ledde också till ökad misstänksamhet och illvilja mot judar i arabvärlden. En majoritet av judarna i främst Irak och Jemen flyttades till Israel i början av 1950-talet. Segregationen och behandlingen av dessa arabiska judar i Israel skulle med tiden leda till en bestående motsättning mellan de fattigare orientaliska judarna, "sefardim", och de europeiska, "ashkenazim", som till stor del fortfarande kontrollerar den israeliska staten och institutionerna.

En annan viktig lag var lagen om frånvarandes egendom. Tillsammans med andra lagar och överenskommelser med Judiska Nationalfonden innebar den att all egendom som tillhört personer som inte befann sig på sin hemort den första september 1948 beslagtogs av den israeliska staten. I praktiken användes den alltså för att lagligt beslagta marken från alla de palestinier som flydde eller gömde sig för judiska styrkor under kriget.

Israels judiska befolkning fördubblades fram till början av 1950-talet. Hundratals bosättningar, många av dem socialistiska, fyllde tomrummen efter närmare 400 utplånade palestinska byar. 1954 levde en tredjedel av Israels judiska befolkning på övergiven jord och nästan en tredjedel av de nya invandrarna (250 000) slog sig ner i stadsdelar som övergivits av araber. De palestinska flyktingarna övergav hela städer som Jaffa, Akka, Lydda, Ramle, Beisan och Majdal (Peretz 1958). Detta var något många av de judiska invandrarna inte kände till.

Men 1969 talade Moshe Dayan, Israels försvarsminister

och hjälte från krigen klarspråk: "Det finns inte en plats som byggts i detta land, vilken inte hade arabisk befolkning tidigare" (Haaretz 1969).

Ytterligare en grupp lagar, bland dem de av britterna införda undantagslagarna från 1945, har använts för att kontrollera den minoritet palestinier som inte flytt, de s k israeliska araberna (finns främst i Galiléen i norra Israel). Lagarna har använts för att ta över palestiniernas jord, stänga av hela områden och fängsla folk utan rättegång. I praktiken hamnade dessa palestinier under militärstyre. Även om dessa kvarvarande araber blev israeliska medborgare så måste alla medborgare bära ID-kort som markerar "nation", det vill säga folklig/etnisk tillhörighet. Därigenom kunde man enkelt skilja mellan araber och judar genom en titt på legitimationen. Segregation och diskriminering av de israeliska araberna inom en mängd olika områden blev bestående politik.

Majoriteten av palestinierna levde inte kvar i det som blev Israel utan var nu hemlösa flyktingar. En stor del av dem, främst fattiga bönder, samlades i största misär i jättelika tätläger. FN fick ansvaret för denna världens största flyktinggrupp. FN-organet UNRWA bildades 1949 med uppdraget att förse flyktingarna med mat, bostad, vård och skolgång.

Dessa lägerflyktingar, vars situation i de flesta fall blev bestående, finns fortfarande i Gazaremsan, Västbanken, Jordanien, Syrien och Libanon. De hyser ännu idag den största bitterheten mot Israel och håller ständigt drömmen om att återvända vid liv. För dem är symbolen för återvändandet ofta en nyckel till det hus de lämnade 1948. De av UNRWA registrerade flyktingarna har växt från 900 000 1950 till cirka fyra miljoner 2002.

Israel och arabländerna – krig och krig igen

Stilleståndsavtalet 1949 gav Israel kontrollen över 77 procent av det gamla Palestinamandatet. Västbanken, inklusive det arabiska Östra Jerusalem annekterades av Jordanien. Kung Abdullah gjorde palestinierna inklusive alla flyktingar till jordanska medborgare. Detta innebar att palestinierna blev en majoritet av Jordaniens befolkning. Men förhållandet mellan palestinierna (i huvudsak jordbrukare och stadsbor, många kristna) och jordanierna och deras kung (med rötter i arabisk beduinkultur) var känsligt. Det skulle leda till mera våld, till en början genom mordet på kungen själv 1951. I Gazaremsan hade samtidigt Egypten hård kontroll över alla palestinier, flyktingar eller inte.

Läget var instabilt även i andra delar arabvärlden. Liksom stora delar av tredje världen frigjorde sig många arabstater från den koloniala kontrollen under perioden kring andra världskriget. Militärkupper avsatte impopulära makthavare och korrupta lydregimer. När arabnationalisten Gamal Abdel Nasser tog makten i Egypten förlorade

FOTO: DONALD BOSTRÖM

Storbritannien sitt inflytande i landet, och arabernas strävan mot arabisk enighet och kamp mot Israel tog fart. Arabförbundet, som bildades 1945 blev en ganska maktlös organisation, även om den drog igång en arabisk handelsbojkott av Israel.

Efter andra världskriget framstod USA och Sovjetunionen som världens dominerande stormakter. I maktkampen mellan dem, det kalla kriget, försökte USA hålla Sovjet ute genom att skapa goda relationer med båda parter i Mellanöstern, bland annat genom att skapa militärpakter. Nassers Egypten var inte intresserat, men USA hade större framgång i bland annat Turkiet, Irak, Iran och Pakistan. Det västliga inflytandet var dessutom stort i de nya oljeländerna som Saudi-Arabien och Kuwait. De nära relationerna till Israel hölls delvis hemliga för att inte störa dessa relationer.

Samtidigt gynnades Sovjet av de växande anti-koloniala, nationalistiska och socialistiska strömningarna i arabvärlden. 1955 slöt Egypten ett vapenavtal med Tjeckoslovakien, som på den tiden till stor del kontrollerades av Sovjetunionen. Nasser försökte hela tiden spela USA och Sovjet mot varandra, och få ekonomiskt stöd från båda. Men när han lyckades få starkt sovjetiskt bistånd för det stora dammbygget i Aswan vid Nilen drog sig västmakterna ur projektet i protest. Egyptierna blev upprörda och svarade med att nationalisera det fransk-brittiska Suezkanalbolaget, som dittills hade kontrollerat kanalen.

Detta var upptakten till Suezkriget 1956, som var en gemensam fransk-brittisk-israelisk attack mot Egypten. Israel ockuperade snabbt Sinai medan fransk-brittiska styrkor intog Suezkanalzonen. Kampanjen slutade i ett fiasko, då USA och Sovjet gemensamt tvingade bort angräparna för att inte äventyra sina intressen i arabvärlden.

Trots USA:s ingripande ledde det hela till en våldsamt anti-västlig våg som drog fram i arabländerna. I Irak störtades den västallierade monarkin 1958 medan kupper avlöste varandra i Syrien. I Libanon och Jordanien fick regimerna hjälp av amerikanska och brittiska styrkor för att kunna rädda sig kvar vid makten och undkomma folkets protester. Vinnaren blev Sovjet, som flyttade fram sina positioner i Egypten, Syrien och Irak. Även Algeriet frigjorde sig efter en lång och blodig befrielsekamp från Frankrike 1962.

Bland palestinierna kännetecknades perioden fram till 1967 av uppgivenhet, bitterhet och brist på ledarskap. För världen var de närmast bortglömda, FN:s resolution om två stater likaså. Varken Israel eller arabländerna tillät självständiga palestinska organisationer. Israels representanter hävdade att det aldrig existerat något palestinskt folk (alltså att de inte hade några nationella rättigheter). Mest känd för dessa uttalanden blev Golda Meir, Israels premiärminister 1969-74.

Efter Israels bildande 1948 fortsatte många palestinier

Övre bilden

Hus i Jenin, dagen då den israeliska armén drog sig tillbaka, april 2002.

FOTO: PRESSENS BILD

Beirut 1982 efter massakern. Den israeliska armén omringade de palestinska flyktinglägren Sabra och Shatila och släppte in sina allierade i den högerextremistiska milisen i lägren. Milisen slaktade och stympade flera tusen civila libaneser och palestinier, medan israelerna blockerade alla tillfartsvägar och lyste upp området med lysraketer.

Dåvarande försvarsministern Ariel Sharon som anses vara ansvarig blev sedermera premiärminister.

att ta sig över stilleståndslinjerna, ibland för att skörda sina egna fält, ibland för att hämnas på eller döda dem som nu levde på deras mark. Ibland fick de stöd från arabländerna för sin verksamhet. Israel gav igen med hårda metoder. Många palestinska flyktingar dödades av den israeliska armén under Israels första år. Den mest kända israeliska aktionen mot den palestinska infiltrationen under denna period var massakern i byn Qibya på Västbanken 1953, där 66 personer stängdes in i sina hus som sedan sprängdes.aktionen leddes av Ariel Sharon, senare general och premiärminister.

Trots palestiniernas svårigheter med att arbeta politiskt bildades från 1959 och framåt flera palestinska organisationer, den äldsta är Fatah (Palestinska nationella befrielse-rörelsen) under ledning av Yasser Arafat. Arabländerna ogillade palestiniernas självständighet och bildade därför vid ett toppmöte 1964 en ny organisation för palestinierna, där de hoppades få stort inflytande. Den fick namnet PLO (Palestine Liberation Organisation). Palestina blev genom PLO dessutom officiell medlem i Arabförbundet. 1965 inledde Fatah sin väpnade kamp mot Israel, om än i blygsam skala.

Suezkampanjen 1956 hade visat hur lätt Israel kunde vinna krig och territorium, men att det inte var säkert att omvärlden skulle godta det. Under 1960-talet blev den israeliska krigsmakten ännu starkare. Längs den syriska stilleståndslinjen pågick ständiga intermezzon, dels med palestinsk gerilla som gick över gränsen, dels med israeliska provokationer inom den demilitariserade zonen. Bland annat har den svenska FN-övervakaren general von Horn skildrat hur israelerna ständigt bröt mot avtalet och flyttade fram sina positioner på de arabiska invånarnas bekostnad. Syrierna svarade med granatbeskjutning från Golanhöjderna.

En sådan provokation med åtföljande granatbeskjutning skedde i april 1967, vilket Israel tog som anledning till ett omfattande flygangrepp mot Syrien. Araberna började nu tro att Israel tänkte störta den radikala syriska regimen, många ropade på mobilisering och hämnd, och en del ville att Palestina nu skulle befrias. En opinionsstorm i arabvärlden fick Egyptens president Nasser att beordra sin armé in i Sinai, att begära att den FN-personal som funnits där sedan Suezkriget skulle lämna området och utlysa blockad av Tiransundet vid Sharm el-Sheikh för israelisk sjöfart. Även Jordaniens Kung Hussein anslöt sig till den arabiska fronten.

Israel tog de egyptiska åtgärderna som en krigsförklaring och anföll direkt. Under sexdagarskriget (junikriget) fyrdubblade Israel sitt territorium genom att erövra Sinai från Egypten, Golanhöjderna från Syrien, och resten av Palestinamandatet – Västbanken, Östra Jerusalem och Gazaremsan. De israeliska förlusterna var små. Ändå spreds en bild i väst och bland den israeliska allmänheten av att Israels existens stått på spel och att det närmast var ett mirakel att arabernas förhoppningar om att utplåna Israel inte förverkligades. Många drog en lättnadens suck och tänkte kanske dessutom att det var bra att judarna hade återfått hela sitt land (se ”Abrahams säd” i inledningen).

Hotet om utplåning var en myt. De israeliska generalerna skulle senare erkänna att de egyptiska styrkorna inte var tillräckliga för anfall, och att inte ens de arabiska ledarna själva trodde på sina egna hot. Vattenvägen genom Tiransundet var inte viktig för Israels försörjning, speciellt som USA garanterade denna försörjning. Den israeliska offensiven var väl planerad och inövad (Hellström 1983, Hirst 1977).

Kanske var det höjdpunkten i Israels historia, när Östra Jerusalem erövrades på krigets tredje dag, ungefär samtidigt som styrkorna nått fram till Suezkanalen. Över hela världen spreds bilder av jublande israeliska soldater som kysser Klagomuren (vilken varit avstängd för dem i 20 år). I tre steg hade den sionistiska visionen förverkligats. Det första var Balfourdeklarationen och upprättandet av det brittiska mandatet. Det andra var FN:s delningsplan och självständighetskriget. Det tredje var segern och expansionen 1967.

På den arabiska sidan var läget katastrofalt. 15-30 000 hade dödats i kriget och arabstaterna var utslagna för flera år framåt. Ännu en gång sattes stora människomassor på flykt. Golanhöjderna tömdes nästan på sin befolkning, och mer än en femtedel av befolkningen på Västbanken, kanske 300 000 personer, flydde till Jordanien. Mycket få av flyktingarna tilläts återvända. Ett antal palestinska byar på Västbanken, de mest kända är Beit Nuba, Imwas (Emmaus) och Yalu, utplånades och befolkningen drevs iväg. På dessa byars mark anlade israelerna istället, med stöd från västvärlden, en stor park som fick namnet Canada Park.

Palestinierna på de ockuperade områdena hamnade under en militär regim som liknade den som funnits för de arabiska israelerna 1948-66. Genom order nr 125 förklarade den israeliske befälhavaren över Västbanken att den som varit frånvarande under kriget skulle betraktas som infiltrator om han eller hon återvände. Tusentals palestinier tog ändå risken att återvända över Jordanfloden, många sköts av den israeliska armén. För dem gällde ingen lag om återvändande.

Östra Jerusalem, med gamla stan, Tempelberget, de stora moskéerna och Klagomuren, annekterades till Israel. De palestinska invånarna förblev jordanska medborgare, men till skillnad från övriga palestinier under ockupation fick de israeliska ID-kort och rörelsefrihet i Israel. Invånarna i det så kallade marockanska kvarteret, med 700-åriga traditioner i staden, drabbades hårdare. Direkt efter kriget fördrevs de, och kvarteret revs för att skapa en öppen plats framför Klagomuren.

Om detta skrevs det mycket lite i västvärldens media. Perioden 1967-73 befann sig Israel i ett segerrus. Självtilliten var total, ekonomin blomstrade som aldrig förr och invandringen, nu och framöver främst från Sovjetunionen, sköt åter fart.

Israelisk ockupation och palestinsk återkomst

Ockupationen skulle på sikt skapa nya problem för Israel. De flesta israeliska partier var mer eller mindre överens om att man skulle byta territorier mot fred. Problemet var att man samtidigt försäkrade att man aldrig skulle återgå till de gamla stilleståndslinjerna. Till detta kom att det aldrig funnits någon som helst enighet i Israel om vilka gränser den judiska staten egentligen skulle eftersträva. Nu öppnade sig möjligheten att skapa ett Stor-Israel av bibliska mått.

Inom det dominerande Arbetarpartiet var den huvudsakliga linjen att man, av ”säkerhetsskäl”, skulle behålla Jerusalem, Jordandalen och området däremellan och återlämna de tätbefolkade centrala delarna av Västbanken till Jordanien (Allon-planen). Men samtidigt stimulerade ockupationen framväxten av en religiös och fundamentalistisk israelisk bosättarrörelse, som ville ta över även gamla bibliska områden som Hebron och Nablus genom att flytta dit judisk befolkning.

Den fjärde Genèvekonventionen, artikel 49, förbjuder en

ockupationsmakt att flytta in egna medborgare på det ockuperade området.

Efterhand kom nya skäl att behålla de ockuperade områdena, som kontrollen över Västbankens viktiga vattentillgångar och försvaret av nya bosättningar som hade börjat byggas. Att Israel inte tänkte lämna Västbanken blev allt tydligare. 1973 deklarerade Moshe Dayan öppet i brittisk teve att "israelerna bör stanna på Västbanken för all framtid och till tidens ände" (Kapeliouk 1977). Fram till 1973 hade Israel byggt närmare 50 bosättningar på Västbanken, Golan, Gaza och Sinai.

För palestinierna innebar förlusten i kriget 1967 ett uppvaknande. Nu trodde de inte längre att de arabiska grannländerna skulle komma och befria dem. Istället växte de egna palestinska organisationerna, inspirerade av befrielseströrelser i Afrika och Asien och av det arabiska Algeriets frigörelse från fransmännen. Den palestinska gerillan ökade antalet väpnade gränsattacker från syrisk och jordansk mark. Palestinierna återopade FN-stadgan som stöd. Där står att man har rätt att bekämpa en ockupation med militära medel.

För den palestinska gerillan var de arabiska grannländerna där den hade sina baser en minst lika svår motståndare som Israel. Men efter slaget vid flyktinglägret Karameh i Jordanien, där den palestinska gerillan tillfogade en överlägsen israelisk styrka betydande förluster, skedde en lavinartad rekrytering av frivilliga i kampen. Den palestinska självkänslan växte. Palestinierna tog själva över kontrollen i flyktinglägren och utgjorde snart ett hot mot den jordanske Kung Husseins makt.

1969 tog de självständiga palestinska organisationerna definitivt över kontrollen av PLO från arabstaterna och valde Yasser Arafat till ordförande. De formulerade också som sitt mål att skapa ett "demokratiskt Palestina"; ett fritt Palestina skulle behandla alla medborgare lika, oavsett om de var judar, muslimer eller kristna. Detta var också Yasser Arafats budskap när han 1974 tilläts tala inför FN:s generalförsamling.

Tre flygplan kapas

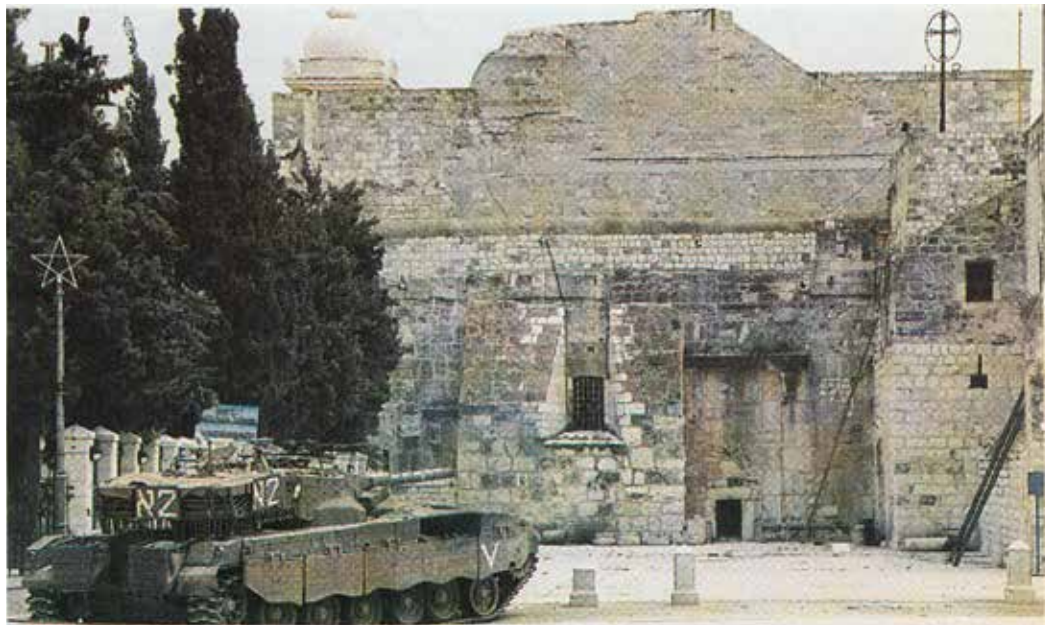
I september 1970 kapade den marxistiska palestinska organisationen PFLP (*Popular Front for the Liberation of Palestine*) tre västerländska flygplan och förde dem till Jordanien. I ett slag blev den palestinska kampen känd över hela världen. Men det innebar också ett ökat hot mot den jordanska regimen. Kung Hussein valde att slå till först. Den jordanska arméns attack mot palestinierna var samordnad med de amerikanska och israeliska säkerhetstjänsterna. Efter tio dagars våldsamma strider med rena massakrer i flyktinglägren och med båda sidor kraftigt försvagade tvingades den palestinska gerillan på reträtt. "Svarta September" följdes av fler strider, och i juli 1971 hade den palestinska befrielseströrelsen förlorat sin viktigaste bas i arabvärlden och tvingats gå under jorden. Istället växte den bland flyktingarna i Libanon.

Gerillaaktiviteten på Västbanken minskade. Men i Gazaremsan, som förvandlats till ett av världens mest tätbefolkade områden, och där tre av fyra personer var flyktingar, kokade motståndet. Störst problem hade den israeliska armén med de jättelika flyktinglägren. De försökte tunna ut dem genom att tvångsflytta befolkningen, och de gjorde breda gator tvärs igenom bebyggelsen för att lättare kunna patrullera med sina militärfordon.

Israels hårda metoder med tvångsflyttningar av tusentals familjer och upprättandet av stora fångläger i Sinai kulminerade 1971, då armén till slut fick militär kontroll i lägren. Byggandet av israeliska bosättningar hade redan påbörjats i Gaza och Sinai, vilket var ett brott mot folkrätten, liksom deportationerna, tortyren av fångar och kollektivbestraffningarna (främst hussprängningar).

Terroraktionerna sprider sig

De palestinska gerillaattackerna mot Israels ockupation var aldrig särskilt effektiva när det gällde att nå sina mål. Det var däremot de israeliska hämndaktionerna. Bevakningen av den israeliska gränsen blev effektivare, även från de arabiska regimernas sida. Palestinierna började därför söka nya metoder. Efter Svarta September började även de mer måttfulla Fatah-ledarna acceptera terrorismetoder som ett tänkbart vapen; de hade trots allt stor effekt och fick mycket uppmärksamhet. PFLP:s flygplanskapningar följdes av attentat mot israeliska representanter utomlands, blodiga gisslantagningar (till exempel i Kiryat Shemona och Maalot 1974), och ibland rena massakrer på civila (det i särklass

Den israeliska armén belägrar Jesu födelsekyrka i Betlehem, april 2002.

värsta illdådet var attacken mot flygplatsen i Lod 1972 med 24 döda). De palestinska organisationerna avvisade all kritik med att Israel med sina överlägsna militära resurser dödade långt fler oskyldiga civila än palestinierna gjorde.

Den mest omskrivna händelsen i denna ömsesidiga vendetta blev terrorgruppen Svarta Septembers aktion vid OS i München i september 1972, där elva israeliska idrottsmän togs som gisslan och sedan dödades i samband med ett misslyckat fritagningsförsök. Som hämnd följde israeliska bombningar av Libanon och Syrien med flera hundra döda som följd. Den israeliska säkerhetstjänsten, Mossad, avrättade också i tysthet många ledande palestinier runt om i världen, bland annat tre PLO-ledare i Beirut i april 1973.

Efter sexdagarskriget hade tonläget mellan israeler och palestinier drivits upp till en extrem nivå. Båda sidor tog till Hitler och nazismen för att i sin propaganda beskriva den andra sidans gärningar. Samtidigt började en insikt gro

bland mera upplysta ledare på båda sidor: Israel höll på att segra ihjäl sig, och araberna måste kompromissa med sina krav på att få tillbaka hela landet.

För arabstaterna innebar nederlaget 1967 ett nytt katastrofår att foga till 1948. Men de vägrade kapitulera och förkastade istället gemensamt tanken på att sluta fred med eller erkänna ett Israel, som med militärt stöd från USA hade tillåtits att expandera genom att ockupera arabisk jord.

I november antog FN:s säkerhetsråd resolution 242, som har legat till grund för alla fredsinitiativ och fredsavtal sedan dess. Den fastslår att Israel ska dra sig tillbaka från de ockuperade områdena, och att alla stater har rätt att leva i fred inom erkända gränser. Men där står inte vilka områden som är ockuperade av Israel och inte var gränserna ska gå. Om palestinerna står inte ett ord. Svensken Gunnar Jarring, som utsetts till FN:s representant, gjorde fruktlösa försök att få parterna att förverkliga innehållet i resolutionen.

Frustrationen över förlusten och viljan att ta tillbaka Sinai fick Nasser att inleda det sjuåriga Suezkanalens kriget. Egyptierna sköt över Suezkanalen på de israeliska trupperna och Israel svarade med förödande bombräder över Egypten. Detta pågick tills en vapenvila slöts på amerikanskt initiativ 1970. Men araberna var rädda för att Israels erövring av Sinai skulle bli permanent, som efter kriget 1947-49.

Möjligheten för Israel att få fred med Egypten och Jordanien mot att lämna tillbaka ockuperad mark fanns nu,

men på den israeliska sidan hade man börjat uppskatta segerns möjligheter: ny jord, nya bosättningar, ökad invandring, vattentillgångar, olja i Sinai, och billig arabisk arbetskraft. Det skulle krävas ytterligare ett krig för att förändra bilden.

Tanken på ett begränsat krig för att återta territorier som förlorades 1967 var den plan som den nye egyptiske presidenten Anwar as-Sadat arbetade efter. 1973 hade arabstaterna samlat sig och fått köpa modernare vapen från Sovjet. Att de skulle kunna befria hela Palestina och störta den judiska staten var inte längre, om någonsin en realistisk idé. Detta var en period när insikten om att Israel i hemlighet hade byggt upp ett kärnvapenprogram började sprida sig.

I oktober 1973 gjorde Egypten en plötslig attack mitt under den judiska högtiden yom Kippur och den muslimska ramadan, och lyckades överraskande ta sig över Suezkanalen in i Sinai. Samtidigt gick syriska pansarstyrkor in i Golanområdet.

För första gången hade araberna lyckats slå till först. Innan Israel hade mobiliserat alla sina styrkor hade de arabiska styrkorna återtagit nästan helan Golan och en betydande del av Sinai. USA och Sovjet stödde varsin sida med vapenleveranser, men tog också initiativ till FN:s resolution 338 den 22 oktober, som direkt anknyter till 242.

Innan vapenvilan upprättades hade Israel gått till motoffensiv; deras styrkor stod nära Damaskus i norr och de hade gått över Suezkanalen i söder. Därmed var kriget slut.

Bilden överst till höger

Sedan Al Aqsa-intifadans början i september år 2000 har våldet resulterat i cirka 3000 dödade. Tre fjärdedelar av offren är palestinier och cirka en fjärdedel är israeler. Många civila israeler har dödats av militanta palestinska självmordsbombare.

Bild till vänster

Under den första intifadan (1987-1992) blev det allt vanligare att den israeliska armén/säkerhetstjänsten använde sig av dödsskvadroner för att röja palestinska upprorsmän ur vägen. En metodik som sedan utvecklats under den pågående Al-Aqsa-intifadan då attackhelikoptrar använts för att avrätta misstänkta palestinier.

19 årige Bilal Ghanem var en av dem som brukade kasta sten mot den israeliska armén. Han sköts vid ett bakhåll i sin hemby Imatin den 18 maj 1992, av specialstyrkor. Svårt skadad fördes Bilal iväg av en helikopter. När kroppen återbördades till familjen visade det sig att han blivit uppskuren från buken till hakan.

Överst till vänster

Den israeliska armén på plats i Hebron för att skydda några hundra militanta bosättare som slagit sig ned i stadens centrum.

FOTON: DONALD BOSTRÖM

Krig eller fred?

1973 - 1993

I början av 1970-talet var det genom regimskiften och nationaliseringar slut på västländernas och de stora västerländska bolagens direkta kontroll över oljan i Mellanöstern. Som en följd av kriget 1973 drog arabländerna igång en oljebojkott mot USA och vissa europeiska länder som stödde Israel. Oljekrisen och prishöjningarna påverkade hela världsekonomin och visade sig vara ett effektivare argument än politiska krav på rättvisa. En konferens i Genève om fred i Mellanöstern sammankallades snabbt, men den ledde främst till truppåtskillnadsavtal under våren 1974.

Samma år erkände alla arabstater för första gången PLO som palestiniernas enda legitima representant vid ett möte i den marockanska huvudstaden Rabat. Arafat blev inbjuden att tala i FN:s generalförsamling och FN erkände i resolution 3236 det palestinska folkets rätt till nationellt självbestämmande, oberoende och suveränitet, samt deras rätt att återvända till sina hem och sin egendom och att med alla medel som FN-stadgan tillåter kämpa för sina rättigheter. PLO fick dessutom observatörsstatus i FN. Året därpå sa generalförsamlingen i resolution 3379 att sionism är "en form av rasism och rasdiskriminering". Resolutionen upphävdes dock 1991. I omröstningen backades Israel generellt upp av västvärlden medan palestinierna stöddes av östblocket och länderna i tredje världen. Fler länder erkände nu PLO än staten Israel – en tydlig avspiegling av tredje världens avkolonisering.

USA:s Mellanösternstrategi utarbetades av utrikesminister Henry Kissinger. Den inriktades på separata förhandlingar mellan Israel och olika arabländer för att stegvis trappa ned konflikten. 1975 slöt Egypten och Israel det så kallade Sinaiavtalet, som innebar att ungefär halva Sinai återlämnades. Egyptens president Sadat hade skickat hem sina sovjetiska rådgivare och följde istället den amerikanska vägen. 1977 fick Israel sin första högersionistiska regering under Menachem Begin, och det visade sig mycket svårt för Egypten att få tillbaka resten av Sinai. Dödläget bröts genom Sadats berömda resa till Jerusalem och överraskande erkännande av staten Israel. Efter stora amerikanska påtryckningar från bland andra president Jimmy Carter, och genom Camp David-överenskommelsen 1978, ledde detta initiativ till att ett fredsavtal mellan Israel och Egypten slöts 1979 och att Israel lämnade Sinai. Båda parterna belönades rikligt med ökat amerikanskt bistånd.

Arabländerna och PLO var förbittrade och kände sig övergivna av sin största och mäktigaste medlem, och Egypten uteslöts tillfälligt ur den arabiska gemenskapen. Sadat försvarade sig med att Camp David också innehöll en överkommelse om självstyre på de ockuperade palestinska områdena, men den överenskommelsen genomförde aldrig Israel.

Efter att det palestinska motståndet i Gazaremsan slagits ner, i början av 1970-talet utvecklades det istället på Västbanken. Ett nytt lokalt ledarskap växte fram, som inriktade sig på civilt motstånd istället för gerillakrig. Även om det inte fanns några officiella kopplingar till PLO, som var en

förbjuden organisation, var motståndsrörelsen lojal mot PLO-ledningen i alla år fram till att Israel erkände PLO 1993. Motståndet mot ockupationen tog sig ofta uttryck i demonstrationer, strejker och kravaller. Den israeliska armén försökte slå ner oroligheterna med brutala metoder, som ofta ledde till dödsskjutningar. Rapporter om tortyr var vanliga. Andra israeliska metoder var deportationer, utgångs-, rese- och handelsförbud.

För palestinierna som blivit kvar inne i staten Israel 1948 innebar situationen efter 1967 att de för första gången fick direkt kontakt med sina landsmän "på den andra sidan". De arabiska israelerna blev allt mer radikala och började mer högljutt protestera mot den utbredda diskrimineringen av araber i Israel, och speciellt att den israeliska regeringen fortsatte att konfiskera deras jord.

Inbördeskriget i Libanon

I Libanon växte den palestinska rörelsen efter kriget 1967. När den palestinska gerillan under Svarta September drevs under jorden i Jordanien blev Libanon den nya basen och huvudstaden Beirut högkvarter för de olika organisationerna. Palestinska gerillaoperationer över gränsen in i Israel följdes som regel av israeliska straffexpeditioner, med flygattacker mot civilbefolkningen i byar och flyktingläger. En palestinsk attack mot ett israeliskt flygplan i Aten 1968 ledde till en israelisk kommandooperation mot flygplatsen i Beirut, där 13 passagerarplan sprängdes som hämnd.

Den libanesiska armén försökte, precis som den jordanska, driva bort den palestinska gerillan ur landet. Detta lyckades inte utan ledde istället till ökad politisk splittring i landet och till sympatier för palestinierna hos många libaneser. Resultatet av konflikten blev att libaneserna i princip tillät den palestinska gerillan att ta över kontrollen i de palestinska flyktinglägren och bedriva kampen mot Israel från libanesiskt territorium, så länge det inte hotade Libanons självständighet och säkerhet (Kairoavtalet 1969).

När fransmännen styrde hade de brutit loss Libanon ur Syrien, och gett en stor del av makten till maroniterna, en kristen grupp som står katolicismen nära. Men i landet bodde även druser, sunni- och shiamuslimer. Det redan svaga Libanon försvagades ännu mer av att hamna mitt i den palestinsk-israeliska konflikten. Flera extrema högergrupper inom den kristna befolkningen, bland andra falangisterna, motarbetade aktivt palestinierna och fick i hemlighet stöd från CIA och Israel. Samtidigt stödde en framväxande vänster palestinierna. Vänstern ville avskaffa den konstlade och orättvisa maktuppdelningen i Libanon och hade stöd från arabiska och muslimska stater.

1975 bröt inbördeskriget ut genom en falangistisk massaker mot en buss med palestinier. De enorma sociala, politiska och religiösa spänningarna i landet exploderade i hårda och hänsynslösa strider, och övergrepp mot civila förekom på båda sidor. Men det blev ingen konflikt mellan libaneser och palestinier, som den kristna extremhögern hade hoppats. Istället splittrades den libanesiska armén.

Den libanesisk-nationalistiska vänstern och den palestinska gerillan stred sida vid sida mot högern och de kristna falangisterna. Vänsteralliansens stora militära framgångar ledde till att den syriska armén oväntat gick in i Libanon, angrep alliansen och ockuperade delar av landet. I detta läge kunde högern gå till förnyad offensiv. Mest känd blev erövringen av det palestinska flyktinglägret Tell az-Zat'ar, där flera tusen lägerinvånare, många av dem fattiga libaneser, dödade i en stor massaker. Totalt i kriget dog 10 000-tals människor.

Hösten 1976 genomfördes flera arabiska toppmöten för att stoppa kriget i Libanon, det första i Saudi-Arabiens huvudstad Riyad. Uppgörelserna innebar bland annat att de syriska styrkorna omvandlades till "fredsstyrkor", som skulle bistå den libanesiska regeringen i att återta kontrollen över landet. Palestiniernas närvaro och rättigheter enligt de gamla avtalen skulle respekteras.

Kriget fortsatte i söder. Israel tillät inte den syriska armén att komma söder om Litanifloden i södra Libanon. Istället skapade Israel en egen kristen, libanesisk milis SLA (South Lebanese Army), som kunde upprätthålla en buffertzon längs gränsen. Detta hindrade inte att enstaka palestinska operationer ändå utfördes mot Israel.

Palestinska attacker motiverade Israels invasion i södra Libanon 1978. Följden blev stor förödelse i byarna och flyktinglägren, hundratals döda och hundratusentals på flykt. Israel använde bland annat splitterbomber mot civila i stor skala. FN satte nu in fredsbevarande styrkor i södra Libanon och israelerna drog sig tillbaka. Israel fortsatte dock att bomba Libanon från luften, och deras libanesiska allierade i SLA upprättade en egen "stat" i den israeliska buffertzonen.

Även om de palestinska operationerna från libanesiskt område upphörde efter 1978, kunde Israel inte gå med på att PLO fortfarande fanns i landet. 1982 invaderades Libanon på nytt. Invasionen motiverades med att Israels ambassadör i London hade utsatts för ett attentat (dock inte från PLO). Den här gången stannade inte israelerna i södra Libanon utan slog sig fram ändå upp till Beirut. De syriska styrkorna kunde eller vågade inte ingripa och Beirut belägrades.

Efter en period av intensiva bombningar gick PLO:s ledning och styrkor med på att lämna Beirut sjövägen, om israelerna garanterade att civilbefolkningen skonades. Efter att PLO gett sig av intog israelerna i strid med överenskommelserna Beirut. Den israeliska armén omringade de stora palestinska flyktinglägren Sabra och Shatila och släppte in

sina allierade i den högerextrema kristna libanesiska milisen i lägren. Milisen slaktade och stympade 800 obehäpnade civila, libaneser och palestinier, medan israelerna blockerade alla tillfartsvägar och lyste upp området med lysraketer.

Massakern upprörde människor över hela världen, även i Israel, och den direkt ansvarige israeliske försvarsministern, Ariel Sharon, tvingades avgå. Hatet mot honom bland palestinerna lever kvar än idag.

Den palestinska rörelsen i Libanon hade fått en avgörande knäck. PLO upprättade sitt högkvarter i Tunisiens huvudstad Tunis, 2 400 km från hemlandet. I södra Libanon skapade den israeliska invasionen, ockupationen och förödelsen efter de ständiga flygangreppen ett intensivt hat mot Israel, som så småningom ledde till att militanta islamistiska grupper som Hizbollah med stöd från Iran tog över makten i området.

Den första intifadan

I december 1987 dödades fyra civila palestinier i Gaza av ett israeliskt militärfordon. Händelsen ledde till att palestinernas frustration med den ständiga ockupationen till slut exploderade. Gazaremsan kokade, palestinska ungdomar attackerade israeliska stridsvagnar med stenar. Det palestinska upproret, intifadan var igång, och snart hade det spritt sig även till Västbanken och Östra Jerusalem.

Det israeliska förtrycket var inget nytt, inte heller det palestinska motståndet. Skillnaden under intifadan var att större delen av befolkningen deltog. PLO i Tunis hade till en början mycket litet inflytande över utvecklingen. Överallt organiserades massdemonstrationer med barn, kvinnor och män som gick mot de militära posteringarna, husväggar fylldes av nationalistiska slagord och den förbjudna palestinska flaggan vajade från trädknoppar och elledningar. Barrikader byggdes av brinnande bildäck, israeliska fordon på ockuperat territorium attackerades och överallt där israeliska trupper gjorde räder möttes de av skurar av stenar.

Palestiniernas starkaste vapen var civil olydnad. De vägrade att betala skatt, bojkottade israeliska varor, och utlyste strejker som slog mot den israeliska turistnäringen. Upprørsledningen organiserade studiecirklar och sjukvård och ordnade så att befolkningen fick mat trots israeliska blockader och utgångsförbud.

Armén försökte slå ner upproret. Soldaterna sköt rakt in i folkmassor och även bostadshus och sjukhus attackerades. Den ansvarige försvarsminister Yitzhak Rabin (senare premiärminister) ville undvika att Israels rykte försämrades,

FOTO: DONALD BOSTRÖM

Yassir Arafat röstar i de första palestinska valen 1995.

men blev istället känd för att ha uppmanat soldaterna att bryta benen på stenkastarna. Bilderna på soldater som misshandlade demonstranter med käppar var heller ingen bra reklam.

Journalister strömmade till de ockuperade områdena. Att telefoner stängdes av, obekväma journalister fick sina tillstånd indragna och den israeliska censuren gjorde sitt hindrade inte rapporterna. Med den nya tekniken – bärbara kameror, satellitlänkar, faxar och datorer – kablades upproret ut över hela världen.

Den israeliska ockupationen kritiserades nu hårt även av judar, både i USA och i Israel, där freds rörelsen Peace Now växte. En del israeliska soldater, bland andra i organisationen Yesh Gvul ("Det finns en gräns"), vägrade att tjänstgöra på ockuperade områden.

En annan konsekvens av upproret var att Jordanien 1988 till slut avstod från sina anspråk på Västbanken. I Tunis lyckades Israel i en avancerad kommandooperation mörda Fatahs andreman Khalil al-Wazir (Abu Jihad); denne var formellt ansvarig för PLO:s militära kamp och motståndet på de ockuperade områdena. Ändå tog palestinierna i Alger samma år ett för dem oerhört stort steg mot fred: Palestinska Nationalrådet (PLO:s högsta beslutande församling) erkände staten Israel. Samtidigt utropades symboliskt en palestinsk stat.

USA inledde nu en dialog med palestinierna. En månad senare i Genève förtydligade Arafat PLO:s erkännande av Israel och fördömde alla former av terrorism. Förutsättningarna var nu egentligen utmärkta för fred på basis av att båda folken erkände varandra och att israelerna drog sig tillbaka från de ockuperade områdena. Men Israel vägrade tala med PLO.

Kring 1990 hade Israel satt de flesta av intifadans ledare i fängelse. Bitterheten bland palestinierna och försvagningen av PLO gynnade framväxten av Hamas. Organisationen hade bildats tidigare men gradvis byggt upp sitt stöd via moskéerna och skaffat sig större inflytande, när den israeliska militären drev alla PLO-aktivister under jorden eller i fängelse. Hamas ansåg att kompromisser med Israel var

FOTO: DONALD BOSTRÖM

Palestinier arresteras av israelisk militär i Jeriko 1995.

omöjliga och kritiserade PLO för att vara fullt av ateister och kommunister. Hamas spelade ett skickligt spel, eftersom många palestinier höll med om att PLO var för mjukt mot Israel och hade övergivit dem. Hamas däremot uppfattades av många som okorrumpert och pålitligt. Deras popularitet ökade dessutom när de organiserade socialhjälp för fattiga och utsatta.

Då Iraks president Saddam Hussein invaderade grannlandet Kuwait 1991 försökte han framställa sig som arabernas och palestiniernas beskyddare. PLO ställde sig neutralt och försökte medla i konflikten mellan två de arabländerna. Men när FN under USA:s ledning anföll Irak växte hatet mot USA bland palestinierna. Varför tilläts Israels ockupation fortsätta i årtionden när Iraks stoppades direkt? För palestinierna var orättvisan uppenbar.

Hotet från irakiska missiler svetsade samman Israel och man tog nu i med ännu hårdare metoder mot intifadan. Skolor och moskéer stängdes eller gjordes om till arrestlokaler och militärförläggningar. Reseförbud och långvariga utgångsförbud slog hårt mot civilbefolkningen. Den palestinska försörjningsbasen underminerades när arbetskraften utestängdes från Israel och när bidragen från många palestinier i gulfstaterna uteblev. Moralen hos palestinierna sjönk i samma takt som desperationen ökade.

Förhandlingar efter Gulfkriget

Efter Gulfkriget ville USA se ökad stabilitet i Mellanöstern och försökte tvinga parterna till förhandlingsbordet. 1991 kunde man inleda Madridkonferensen om fred i Mellanöstern. För första gången tillät USA och Israel att palestinierna satt med i samtal på högsta nivå om sin egen framtid (visserligen som medlemmar i den jordanska delegationen och formellt utan PLO-medlemmar). Förhandlingarna blev i stort sett resultatlösa. Den israeliske premiärministern Yitzhak Shamir erkände i efterhand att han förhållat för att vinna tid och för att få mer amerikanskt bistånd. Hans hjärtebarn var bosättarna, som nu växt till 250 000 på Västbanken och 3 000 i Gazaremsan. 60 procent av Västbanken och 50 procent av Gazaremsan var reserverat för bosättare och militären.

Intifadan och förhoppningarna om att få fred förde Arbetarpartiet och den mer USA-vänlige Yitzhak Rabin till makten i det israeliska valet 1992. Därmed kunde den så kallade fredsprocessen inledas; palestinierna lade ner sina stenar i hopp om självstyre och israeliska tillbakadraganden.

För palestinierna på de ockuperade områdena innebar intifadan att de kunde känna sig stolta över att vara palestinier och att de tillsammans kunde göra motstånd mot en militär övermakt. Men en hel generation barn och ungdomar hade fått sin skolgång saboterad, när israelerna hållit skolor stängda, och istället ägnat sig åt konfrontationer med israelisk militär. Stenkastningen hade blivit ett sätt att leva för många unga pojkar. En del hade sett sina äldre bröder skjutas, sina fäder torteras och sina hus förstöras. Deras bitterhet levde kvar.

80 000 palestinier fängslades under upproret. Ungefär tusen palestinier dödades av armén och bosättarna, och hundratals blev handikappade. Samtidigt dödades hundra israeler av olika palestinska grupper.

På den palestinska sidan avrättades dessutom över tvåhundra personer av sina egna, anklagade för att ha arbetat för den israeliska säkerhetstjänsten.

FOTO: DONALD BOSTRÖM

Fredsprocess med konflikter

1993 - 2002

Premiärminister Yitzhak Rabin, och i ännu högre grad utrikesminister Shimon Peres, stod för en ny och mer avancerad israelisk strategi, tillsammans med USA:s president Bill Clinton. De ville trappa ned konflikten och istället utnyttja Israels ekonomiska och teknologiska styrka för att bli ledande på den potentiellt stora Mellanösternmarknaden. Plötsligt fanns en insikt i Israels ledning att en israelisk-arabisk fred skulle kunna gynna Israel mer än den traditionella ockupations- och bosättningspolitiken. Förbudet för israeler att tala med PLO avskaffades, och fredsprocessen inleddes med hemliga palestinsk-israeliska förhandlingar.

I södra Libanon hade den israeliska ockupationsmakten och deras allierade drabbats av allt större förluster mot den libanesiska gerillan. Sommaren 1993 försökte Rabin slå ut den växande libanesiska gerillan Hizbollah ("Guds parti"), genom den största invasionen sedan 1982. Mönstret med bombningar, flyende folkmassor och civila offer var samma som förut, men resultatet för Israels del var mycket begränsat.

Resultat av de hemliga förhandlingarna i Norge överraskade däremot världen. Det så kallade Osloavtalet (Principdeklarationen) skrevs under i Washington i september 1993. Det var en närmast osannolik bild som kablades ut i världen, när Yitzhak Rabin – generalen som 1948 var den operativa ansvarige för fördrivningen av 50 000 palestinier – skakade hand med dessa flyktingars sentida representant, Israels fiende nr 1, Yasser Arafat, och med en beskyddande Bill Clinton i bakgrunden. "Enough of blood and tears, enough", sa Rabin. Överenskommelsen och brevväxlingen mellan Rabin och Arafat innebar bland annat ett ömsesidigt erkännande av Israel och PLO (inte Palestina), ett stegvis tillbakadragande av de israeliska ockupationsstyrkorna och

palestinskt självstyre på de områden Israel drog sig bort från. Man kom också överens om palestinska politiska val och upprättandet av en palestinsk myndighet. PLO avstod i gengäld från våld som kampmetod och skulle istället verka för fred genom förhandlingar.

Alla kontroversiella och svåra frågor – de israeliska bösättningarna, de slutgiltiga gränserna mellan de två staterna, de palestinska flyktingarnas rätt att återvända, samt Israels annektering av Östra Jerusalem – sköts på framtiden. Istället skulle nya fredsförhandlingar inledas inom fem år. PLO hade inte några problem att ännu en gång erkänna Israels rätt till existens i fred och säkerhet. Få observatörer noterade att Israel inte gick med på liknande formuleringar om palestinernas nationella rättigheter. Den stora nyheten var istället att Israel erkände PLO som representant för det palestinska folket.

Efter Kairoavtalet våren 1994 trädde det första steget i Osloavtalet i kraft. Den israeliska armén lämnade över en stor del av Gazaremsan samt staden Jeriko på Västbanken till PNA, (Palestinian National Authority). Yasser Arafat återvände till Gazaremsan inför jublande människomassor efter tolv års exil i Tunis.

Hösten 1994 slöt Jordanien, som andra arabland efter Egypten, fred med Israel. Tron på en fredslösning började växa på båda sidor. I Oslo fick Yitzhak Rabin, Shimon Peres och Yasser Arafat dela på Nobels fredspris. Genom Oslo II-överenskommelsen 1995 delades Västbanken in i tre typer zoner. Ockupationsstyrkorna lämnade enbart zon A, som innefattade sju städer (men inte Östra Jerusalem) och totalt cirka 3 procent av Västbanken samt halva Gazaremsan. Zon A skulle kontrolleras av PNA. I zon B hade

Sorg i Tel-Aviv efter mordet på premiärminister Rabin.

PNA ansvaret för den civila förvaltningen (exempelvis hälsovård och utbildning) medan Israel ansvarade för säkerheten. Här fanns den israeliska militären kvar. I zon C, där bland annat de israeliska bosättningarna fanns, skulle Israel fortfarande ha full kontroll. Tanken var sedan att palestinierna gradvis skulle få mer kontroll senare.

Palestinierna isolerade i enklaver

Den palestinska befolkningen blev isolerad i små enklaver, omgivna av israeliska bosättningar och mängder av vägspärrar. För att inte bosättarna skulle drabbas byggde Israel ett speciellt nätverk av genomfartsvägar som enbart var till för israeler. Eftersom det palestinska självstyret var uppdelat på många landområden utan förbindelse med varandra var förutsättningarna för ett fungerande palestinskt samhälle och en fungerande ekonomi mycket dåliga.

Motståndet mot fredsprocessen var relativt starkt på båda sidor. Den israeliska bosättarrörelsen och högern organiserade hatkampanjer mot Rabin och Peres. Rabin hade enligt dem förrätt sionismen och jämfördes av en del med Israels värsta demoner – Arafat och Hitler. 1994 genomförde en israelisk bosättare en massaker mot bedjande muslimer inne i Abrahammoskén i Hebron. Kampanjen kulminerade i november 1995 med mordet på Rabin av en fanatisk judisk student.

På den palestinska sidan ansåg man allmänt inom vänstern och de islamistiska organisationerna (som inte erkänner Israel) att Arafat hade sålt ut Palestina och att han kröp i smutsen för USA. Både det islamiska Jihad och Hamas kritiserade PLO och fortsatte den väpnade kampen. 1992 hade Israel deporterat flera hundra ledande palestinska aktivister till södra Libanon, där de snabbt kom i kontakt med den libanesiska Hizbollahgerillan. Hizbollah hade börjat använda sig av självmordsattacker redan 1983, med en attack mot den amerikanska ambassaden i Beirut. Både Hamas och Jihad inspirerades och lärde av Hizbollah. 1993 utfördes den första palestinska självmordsattacken.

Det visade sig att det precis som i Libanon gick lätt att värva unga martyrer, som tog sig nära ett mål och sedan sprängde sig själva och fienden i luften. De första attacker riktade Hamas och Jihad mot militära mål, men med tiden riktade de även sina attacker mot civila inne i Israel. Bland israelerna spred sig skräcken och frustrationen.

Det blev svårare att genomföra palestinsk-israeliska samtal samtidigt som det extrema våldet ökade och situationen på de ockuperade områdena förvärrades. Shimon

Peres, som tog över premiärministerposten, hade inte samma breda stöd som ex-generalen Rabin. Med amerikanskt stöd påbörjade Peres förhandlingar med Syrien som blev resultatlösa.

I januari 1996 genomfördes valet till ett palestinskt parlament under internationellt överinseende. Yasser Arafat valdes till palestinsk president med stor majoritet. Men den åldrande Arafats styre kom att möta kritik från den inhemska oppositionen för ineffektivitet, korruption och bristande demokrati.

Hizbollah orsakade de israeliska ockupationsstyrkorna i Libanon allt större förluster. Våren 1996 angrep därför Israel åter södra Libanon. Följderna av detta angrepp (25 000 israeliska granat- och 600 flygattacker mot 600 libanesiska raketangrepp) väckte inte så stor internationell uppmärksamhet. De civila förlusterna uppmärksammades först när Israel dödade ett hundratal libanesiska flyktingar vid en granatattack mot en FN-postering i Qana.

“Fred mot säkerhet”

Misslyckanden i Libanon och palestinska attacker på hemmaplan försvagade den israeliska regeringen. Kritiken mot Peres gav högerledaren Binyamin Netanyahu valsegern 1996 under mottot ”fred med säkerhet”. Nu skulle det bli slut på terrorn mot israeler. Netanyahu satte genast igång med att bygga fler bosättningar på palestinsk mark. Särskilt viktigt var Jerusalem, och satsningen på bosättningar i en ring runt det arabiska Östra Jerusalem.

Fredsprocessen hade stagnerat och avvikit från tidtabellen redan före Netanyahus valseger. Först genom Wye-avtalet 1998 lyckades president Clinton bryta dödläget och övertala Israel att gå med på fortsatta tillbakadragandena. Men reträtten genomfördes inte. Det blev istället regeringskris och nyval, vilket Arbetarpartiets Ehud Barak vann 1999 med löftet att avsluta ockupationen av södra Libanon och skapa fred och säkerhet med palestinierna.

Den förhalade fredsprocessen var alltså åter igång, både med palestinierna och med Syrien. Förhandlingarna med Syrien ledde liksom tidigare ingen vart, eftersom Syriens president Assad konsekvent vägrade förhandla med Israel om de inte först lämnade tillbaka de syriska Golanhöjderna som de ockuperat 1967. Förhandlingarna med PLO drevs med aktivt understöd av president Clinton men försvårades av den mycket svåra situationen på de ockuperade områdena, av de palestinska terrorattackerna och av att Barak fortsatte att bygga ut de israeliska bosättningarna på palestinsk

FOTO: DONALD BOSTRÖM

Den fundamentalistiska organisationen Islamiska Jihad demonstrerar i Gaza och trampar på en docka föreställande Yitzhak Rabin, senare samma dag mördades Rabin av en israelisk högerextremist.

mark. Vissa framsteg gjordes ändå och i mars 2000 genomfördes ett begränsat israeliskt tillbakadragande enligt Wye-avtalet.

I maj 2000 tog Barak hem de israeliska soldaterna från södra Libanon. Nästan ett kvarts sekel av ockupation var över. Det var en seger för alla, och kanske främst för Hizbollah, som hela tiden drivit kampen mot Israels ockupation och som hade gett den stora och fattiga shia-muslimska befolkningen i Libanon större inflytande. De som hävdade att tillbakadragandet skulle leda till ökade gränsattacker mot norra Israel fick däremot fel.

I juli 2000 samlade president Clinton parterna till ett möte i Camp David. Detta har beskrivits som Baraks stora fredsutspel, där den palestinska sidan ställdes inför ett israeliskt förslag till en slutlig lösning och en israelisk-palestinsk fred. Efter 14 dagar avslutades förhandlingarna utan resultat, sedan Arafat vägrat acceptera villkoren.

Efter sammanbrottet i Camp David utbröt en internationell kampanj mot PLO och Arafat. Arafats nej sades bevisa att palestinerna inte ville ha fred; de hade fått det bästa bud de någonsin kunde få. Den palestinska sidan var också upprörd: återigen var det de ockuperade och inte ockupanterna som fick skulden för att konflikten fortsatte. Man hade ställts inför ett amerikanskt-israeliskt förslag som var långt ifrån situationen före ockupationen 1967 och ännu längre från FN:s resolutioner om palestiniernas rättigheter.

De tre viktigaste invändningarna var att förslaget inte tog upp flyktingarnas rättigheter, att delar av Västbanken inklusive 85 procent av de israeliska bosättningarna skulle annekteras till staten Israel (återstoden, fyra områden med dålig kontakt sinsemellan skulle tillfalla palestinerna) samt att stora delar av Östra Jerusalem skulle ingå i Israel. Därmed skulle en framtida palestinsk stat bli minimal, uppsplittrad och helt beroende av Israels godtycke.

Trots att en stor del av den israeliska allmänheten var innerligt trött på ockupationen och de fanatiska bosättarna, upphörde aldrig byggandet av nya bosättningar, som skulle försvaras av israeliska soldater och betalas av israeliska skattebetalare. Antalet bosättare fördubblades totalt sett under fredsprocessens år (1994-2000).

Den 13 september 2000 skulle de slutgiltiga förhandlingarna vara avslutade. Den palestinska ledningen hade hotat med att utropa en självständig stat även om förhandlingarna inte var klara, men avstod trots allt.

Den 28 september besökte Ariel Sharon, tillsammans med ett tusental poliser med dragna vapen, moskéområdet på Tempelberget i Östra Jerusalem, platsen för al-Aqsa- och

Klippmoskén. De våldsamma kravaller som följde var inledningen på den andra intifadan, kallad Al-Aqsa-intifadan.

En viktig skillnad mot den första intifadan var att denna gång fanns det en palestinsk myndighet med tusentals beväpnade poliser och säkerhetsmän i de självstyrande områdena. Ändå följde upproret till en början mönstret från den första intifadan, med marscher, demonstrationer, brända bildäck, stenkastning, slungor och hemmagjorda brandbomber mot de israeliska soldaterna.

Den israeliska arméns svar var mer våldsamt än i den första intifadan. Redan de första månaderna krävdes hundratals dödsoffer, främst i konfrontationer mellan stenkastande palestinska ungdomar och israeliska soldater, som sköt skarpt rakt in i folksamlingarna. Arméns specialutbildade krypskyttar hade tillstånd att skjuta mot kravallmakare som var tolv år eller äldre. Våld från israeliska bosättare och palestinsk milis förekom också. Israel kritiserade intifadan som ett "utspel" i förhandlingarna, inte som ett uttryck för det palestinska folkets desperation. Barak sa att palestinerna måste förstå att de inte kunde vinna något med våld.

Oroligheterna spred sig snart även till palestinerna inne i Israel. I början av oktober sköt den israeliska polisen ihjäl 13 arabiska israeler, som demonstrerade i protest mot ockupationen. Inte sedan 1950-talet hade sådant våld förekommit mot denna folkgrupp. Kritiken var hård, det var trots allt israeliska medborgare som sköts ihjäl.

Samtidigt lyste den israeliska freds rörelsen med sin frånavaro. Baraks villkor i Camp David var ännu inte kända i detalj, och freds rörelsen kunde inte förstå hur Arafat hade kunnat tacka nej.

Kris och paniktillstånd

Det relativt välmående israeliska samhället befann sig nu i närmast total konflikt med ett palestinskt samhälle i panik och krigstillstånd. Unga israeler, ofta med ett västerländskt levnadssätt med tevespel, hip-hop och klubbbliv, sändes in i en krigshärd mot unga palestinier, beredda att offra allt i kampen.

Våldet eskalerade nu oundvikligen. När två tillfångatagna israeliska soldater lynchades av en folkmobb i Ramallah, svarade Israel med pansarbrytande missiler från attackhelikoptrar mot bland annat Arafats kontor, det palestinska tevehuset och den nya hamn som byggdes i Gaza.

En vecka senare använde Israel för första gången stridsvagnar, mot Beit Jala utanför Betlehem, eftersom palestinier där hade skjutit mot den israeliska bosättningen Gilo. Palestinierna tvekade inte längre att använda sina vapen,

FOTO DONALD BOSTRÖM

1990 ockuperade de militanta bosättarna i Ateret Cohanim S:t Johns Hospice i Jerusalems kristna kvarter. Ateret Cohanim menar att de har Guds uppdrag att återerövra staden. I protest stängdes den Heliga Gravens kyrka för första gången på 800 år.

FOTO: DONALD BOSTRÖM

Osloavtalets undertecknande 1993 firas på New Orient House, palestiniernas inofficiella högkvarter i Östra Jerusalem. New Orient House är nu ockuperat och stängt av israelisk militär.

vilket huvudsakligen var kalashnikovs och granater. Konfrontationerna blev mer och mer rent militära. Inte bara palestinier utan även israeler dog. Vägarna till de palestinska enklaverna spärrades av soldater eller grävdes upp för att göra det svårt för palestinerna att förflytta sig. Det israeliska bosättersamhället, som växt under hela 1990-talet, drabbades också av våldet, och den israeliska armén kunde inte garantera säkerheten; fler israeler ville lämna bosättningarna och flytta till Israel.

I november 2000 genomförde Israel den första likvideringen av en palestinsk aktivist när en helikoptermisil dödade en Fatah-kommandant utanför Betlehem. Även två kvinnor som befann sig i närheten dödades. Även om protester hördes mot denna folkrättsligt och juridiskt otillåtna metod, kom den därefter att bli en rutinmetod i Israels kamp mot upproret. Mer än hundra personer likviderades på detta sätt under intifadans två första år (se *Människorättskällor* s.31). Ingen sida hade längre något förtroende för Barak. De israeliska väljarna gick till höger och i valet i januari 2001 segrade Likuds Ariel Sharon på löftet att skapa säkerhet framför allt. Sharon fick dock inte tillräckligt med stöd för att regera själv. Istället blev det en samlingsregering där flera av Arbetarpartiets ledare ingick, bland andra Shimon Peres.

Under våren började armén gå in i de självstyrande palestinska enklaverna på jakt efter motståndsmän. Samtidigt började man med hjälp av stridsvagnar och bulldozers förstöra hem och odlingar som sades vara "utgångspunkter" för attacker mot israeliska bosättningar. I maj sattes för första gången stridsflyg av typen F16 in, när man bombade den palestinska säkerhetstjänstens högkvarter i Nablus.

Terroraktioner i Israel

Islamisterna i Hamas och Jihad trappade under våren upp sina aktioner i Israel med målet att orsaka höga civila dödstal. Den värsta attacken var mot diskoteket Dolphinarium med 22 döda, de flesta ungdomar. De palestinska martyrer-na glorifierades ofta i palestinska media, och deras familjer fick ekonomiskt bistånd från vissa muslimska stater och grupper, däribland Irak.

Även andra palestinska grupper började utföra självmordsattacker. Israels likvidationskampanj mot utpekade terrorister fortsatte. När Israel avrättade PFLP:s generalsekreterare i augusti svarade PFLP med att döda Israels turismminister, som var känd för att han förespråkade fördrivning av alla palestinier från de ockuperade områdena.

Den gamle generalen Sharon stod för den hårda linjens politik med militära lösningar på politiska problem. Arafat pekades konsekvent ut som personligen ansvarig för allt palestinskt våld, även om det blev allt tydligare att han och den palestinska ledningen inte hade kontroll. Sharons krav på lugn innan förhandlingar kunde komma ifråga gav i praktiken extremisterna på båda sidor veto mot fortsatta politiska samtal.

Kritiken mot Israel ökade i USA och Europa. I Europa växte stödet för att säga upp Israels förmånliga handelsavtal med EU så länge våldet fortsatte. Allt färre köpte israeliska produkter och turismen sjönk kraftigt. Men med flera anti-judiska attentat mot bland annat synagogor i Europa och Nordafrika, kom debatten att delvis handla om antisemitism. Många bekymrade sig för att fientligheten mot judar växte bland såväl européer som araber.

På det internationella planet gjordes fortfarande fred-

sinitiativ. Mitchellrapporten, som byggde på ett beslut vid toppmötet i egyptiska Sharm el-Sheikh i oktober 2000, lades fram i maj 2001. Tenetplanen om eld-upphör och säkerhet lades fram i juni. Alla initiativen gick ut på att stoppa våldet, återupprätta förtroendet, återuppta förhandlingarna samt att återgå till de positioner som gällde den 28 september 2000. Även EU gjorde uttalanden. Men inget hände. Det var som att ropa i öknen.

Krig mot terror istället för fred

Terrorattacken i USA den 11 september 2001 gav Israel en politisk fördel. Israel anslöt sig nu, liksom många andra stater som försökte slå ned separatist- och befrielse rörelser, till kriget mot terrorismen. Trycket mot Israel sjönk betydligt när USA under president George Bush vände blicken mot Afghanistan och Irak. Därmed slapp Sharon delta i några fredsförhandlingar.

Redan dagen efter attacken i USA gick Israel till militär offensiv mot Gazaremsan och andra palestinska områden. Men när USA började uppladdningen inför kriget mot talibanerna i Afghanistan behövdes stöd från muslimska länder. Motviljan mot USA:s stöd till Israel skulle kunna splittra den allians som amerikanerna byggde upp. George Bush förklarade för första gången att USA stödde skapandet av en palestinsk stat.

Men senare under hösten kom nya israeliska intrång i palestinska enklaver och likvideringar av palestinska motståndspersoner. Palestinierna svarade med nya "framgångsrika" självmordsattacker, och detta gav Sharon det stöd han behövde för sin fortsatta kampanj mot Arafat och självstyret.

Under den andra intifadans första år dödades över 700 palestinier och 160 israeler (Se *Människorättskällor* s. 31). Israel hade i praktiken satt den inringade Arafat i husarrest i Ramallah, och den palestinska myndigheten kunde inte ge sitt folk skydd. Folket levde i skräck för israeliska flyganfall och stridsvagnar och förödmjukades av utgångsförbud och vägsärrar. Skolor och sjukvård upphörde tidvis att fungera. Odlingar var förstörda och grönsaker rutnade bort i gränskontroller. Många hade fått sina hus raserade av israelerna. Arbetslöshet och ekonomisk misär bredde ut sig.

I början av 2002 lade Saudi-Arabien kronprins Abdulah fram en fredsplan vid det arabiska toppmötet i Beirut. Alla arabstater erbjöd sig att erkänna Israel och sluta fred i utbyte mot en återgång till gränserna före 1967 års krig. Israel avvisade genast den saudiska planen. USA, som troligen stöttat uppkomsten av planen, förhöll sig passivt.

De palestinska självmordoperationerna fortsatte. Under våren 2002 började Israel gå in i de fattiga och tätbebyggda flyktinglägren på Västbanken för att slå ner upproret, där motståndet och hatet mot Israel var som störst. Det ledde till hårda strider med många döda och ännu fler hemlösa, eftersom Israel sprängde och raserade invånarnas hus. Flera självmordsbomber mot civila israeler följde, den värsta attacken dödade 26 personer i ett hotell i Netanya.

Den 29 mars startade israelerna Operation Skyddssköld, med målet att återockupera alla de självstyrande palestinska enklaverna och dra upp "terrorismens infrastruktur" med rötterna. Precis som tidigare var motståndet i flyktinglägren störst. Mest uppmärksamhet fick erövringen av det lilla lägret i Jenin med 15 000 invånare. Under flera dagars strid lyckades 200 palestinska milismän försvara lägret mot 180 stridsvagnar och 1000 soldater, med stöd av Apache-

helikoptrar och F16-plan. Den slutgiltiga rensningen gjordes med bulldozers. Stora delar av lägret förvandlades till en ruinhög. Många palestinier anklagade Israel för att en massaker begåtts. Den amerikanska människorättsorganisationen Human Rights Watch ansåg sig inte hitta bevis för detta, men fann grova brott mot mänskliga rättigheter. En internationell undersökningskommission tillsattes av FN:s säkerhetsråd men förhindrades av Israel att arbeta tills ärendet lades ner.

Även på andra håll orsakades många dödsfall och stora skador. Delar av den tvåtusen år gamla stadskärnan i Nablus förstördes. El-, vatten- och telefonsystem var svårt skadade på många platser. Ödeläggelsen av den palestinska myndighetens och andra organisationers lokaler i Ramallah och på andra håll var omfattande. De israeliska soldaterna tog med sig hårddiskar och förstörde arkiv, man stal kontanter och skändade i lokalerna med avföring, urin och klotter. Man förstörde datorer och möbler med släggor. Arafats högkvarter belägrades och raserades delvis.

Parallellt med Israels kampanj på de ockuperade områdena våren 2002 kom FN:s resolution 1397, som välkomnar Saudi-Arabien's fredsinitiativ, kräver upphörande av alla våldshandlingar, respekt för internationell humanitär rätt samt förmedlar en "vision" där "två stater, Israel och Palestina, lever sida vid sida inom säkra och erkända gränser". Strax följde också resolution 1402, som främst krävde omedelbart eldupphör och israeliskt tillbakadragande från palestinska städer, och resolution 1403, som främst krävde att 1402 skulle verkställas. Men alla resolutionerna ignorades av Israel.

Även om Israel återockuperat stora delar av de självstyrande palestinska områdena av "säkerhetsskäl", fortsatte de palestinska självmordattackerna, liksom de israeliska likvidationerna och operationerna i de palestinska enklaverna. Den alltmer försvagade Arafat utsattes för nya husarrestorer medan stödet för Hamas fortsatte växa. Islamisterna förblev dock en minoritet i opinionsundersökningar. Nya israeliska bosättningar anlades och bosättarna fortsatte trakassera och attackera palestinier. Israel konfiskerade mer land för att anlägga en jättelik mur för att stänga in palestinerna på ockuperat område. Gazaremsan delades upp i tre isolerade delar. Frågan om "transfer", det vill säga att fördriva alla palestinier från de ockuperade områdena, diskuterades åter i israelisk politik.

Efter två års intifada hösten 2002 hade nästan 2 000 palestinier och 600 israeler dödats, och 20 000 palestinier och 5 000 israeler skadats. På båda sidor var en överväldigande majoritet av offren civila och en skrämmande stor andel, ungefär 20 procent, var barn (Se *Människorättskällor* s. 31). Minst 165 palestinska ambulanser hade beskjutits, mer än 17 sjukvårdsarbetare dödats och 121 skadats. Tusentals palestinska hem hade förstörts eller skadats, liksom skolor, sjukhus, företag, vatten- och elförsörjning. Hundratusentals fruktträd hade rivits upp (LAW). Ungefär 70 procent av befolkningen på de ockuperade områdena levde under FN:s fattigdomsgräns, motsvarande 2 US-dollar per dag (MEI, jan-03). Även Israel var inne i sin värsta ekonomiska kris på många år, med växande klassklyftor och ökat antal fattiga.

I stort sett hela Västbanken var återockuperad, med städer och byar omringade eller utsatta för arméns återkommande räder. Arafat var politiskt och fysiskt isolerad i sitt nästan helt förstörda högkvarter i Ramallah. Den

palestinska ekonomin, självstyret, och institutionerna var närmast i spillror. Den försvagade palestinska ledningen tycktes överens om att det folkliga upproret hade sparat ur när den palestinska polisen och säkerhetsstyrkorna drogs in i striderna. Sharon lyckades "locka in oss på det område där de övergläns oss och alla araber som mest: militärmakt och vapenstyrka" (PLO:s generalsekreterare Mahmoud Abbas i november 2002).

USA, FN, EU och Ryssland hade fått säkerhetsrådets stöd att staka ut en karta för en fredslösning baserad på israeliskt tillbakadragande, eldupphör och upprättandet av en palestinsk stat. Den hade dock svårigheter att göra något, eftersom USA mest gick sin egen väg utan att ha några. President Bush, som kallat Sharon för "en fredens man", uttalade också stöd för Sharons krav att Arafat måste bort som villkor för fred. Fast USA var inte så intresserat; hösten och vintern 2002-2003 handlade det mest om krig mot Irak.

Varför blev det inte fred?

Varför blev det då inte fred när det var så nära sommaren 2000? Antagligen för att parterna inte var så nära som man kunnat tro. Det slutgiltiga fredsförslaget, som i Israel uppfattades som generöst, ansågs som ett skambud i Palestina. Inget palestinskt ledarskap hade kunnat acceptera att Israels bosättningsråden skulle permanentas och tillåtas gröpa sönder den palestinska staten. Och lika osannolikt var det att en israelisk regering skulle avstå från all ockuperad mark och ta hem bosättarna från Västbanken, så som man gjorde i Sinai efter 1978. Erfarenheterna av 35 års ockupation var tyvärr att Israel med amerikanskt stöd riskfritt kunde trotsa FN och världsoinionen.

Sovjetunionens sammanbrott hade påverkat maktbalansen i Mellanöstern till Israels fördel. Ryssarna som traditionellt stöttat araberna, kunde inte längre konkurrera om inflytandet i Mellanöstern. Den återstående supermakten USA var under starkt inflytande från högerkristna fundamentalister, och pressade inte längre Israel till att fortsätta fredsprocessen och lämna de ockuperade områdena.

Självordsbombarna hade också förändrat situationen. Alla israeler kunde drabbas, till och med de som ville ha fred med palestinerna. Attackerna upplevdes av många israeler som ett hot mot det judiska samhället, inte som motstånd mot ockupationen. Med terrorattackerna mot Israel slog den frustration och bitterhet som ockupationen skapade tillbaka på israelerna. Det gick inte längre att undfly ockupationens konsekvenser. Samtidigt ledde den palestinska terrorismen till ökad sympati för Israel, framför allt i USA.

Fredsprocessens död var förutsägbar flera år i förväg. Den är den senaste länken i en lång och mestadels ganska mörk historia om de människor som försöker klamra sig fast vid den remsa land vi idag kallar Palestina eller Israel. I flera tusen år har människorna i Det Heliga Landet varit bricker i världspolitiken. Idag som alltid bildar rädsla, fördomar och missförstånd om "de andra", orättvisor och klasskillnader en grogrund för fortsatt våld. Därför kan den lösning som nästan alla tycker sig se på den sekelgamla konflikten i Mellanöstern, verka avlägsen.

Men kanske är det i djupa kriser som förändringar och nytänkande tvingas fram. Den första intifadan gav ett israeliskt erkännande av palestinernas representanter, den andra gav ett erkännande av tanken på en palestinsk stat.

Referenser

Arendt H, *Eichmann in Jerusalem*, 1964
 Begin M, *The Revolt*, 1972
 Chomsky N, *Fred i Mellersta Östern*, 1975
 Haaretz, 4 april 1969, ur Davis & Mezvinsky, *Documents from Israel 1967-1973*, 1975
 De Reynier, ur Khalidi W, *From Haven to Conquest*, 1971
 Gahrton P, *Kampen om Palestina*, 1970
 Ghilan M, *How Israel lost Its Soul*, 1974
 Herzl T, *Judestaten*, 1971
 Hirst D, *The Gun and the Olive Branch*, 1977
The Jewish Guardian, nov 1978, New York
 Kapeliouk A, *Israel vid skiljelinjen*, 1977
 Pinsker L, *Självbefrielse. Judefrågans lösning*, 1937
 Polkehn K, *The Secret Contacts*,
 i *Journal of Palestine Studies* nr 19/20 1976
 Rodinson M, *Israel – A Colonial Settler State?*, 1973
 Segev T, *One Palestine*, Complete, 2000
 Stevens R, Weizmann & Smuts, 1975
 Tibawi 1969
 Weizmann C, *Trial and Error*, 1950

Människorättskällor

B'Tselem, *The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories*, www.btselem.org
 LAW, *The Palestinian Society for the Protection of Human Rights & the Environment*, www.lawsociety.org
The Palestinian Human Rights Monitor, www.phrmg.org
The Palestinian Red Crescent Society,
 www.palestinercs.org

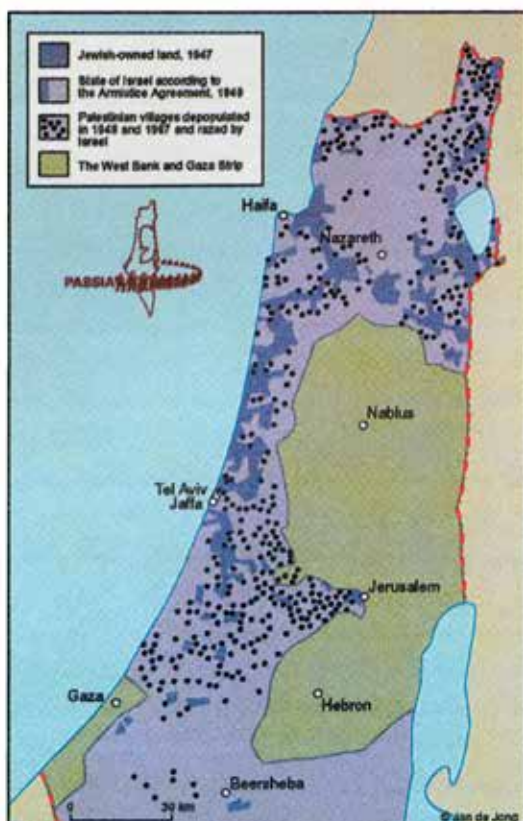
Övrig litteratur

Boman och Carnerot, *Rätten till Palestina*, 1995
 Hellström L, *Palestina*, 1983
Journal of Palestine Studies, Berkley
 Malm A, *Bulldozers mot ett folk*, 2002
 McKay m.fl., *A history of World Societies*, 2000
 MEI, *Middle East International*, London
The Middle Research and Information Project,
 www.merip.org
The Middle East and North Africa,
 Europa Publications, 1976
Nationalencyklopedin
Palestina Nu, Stockholm
 Persson S, *Palestinakonflikten*, 1974
 Rosenberg G, *Det förlorade landet*, 1996
 Rydberg, *De arabiska revolutionerna*, 1975
 Svensson E, *Vägen till Palestina*, 2002

FN:s delningsplan 1947

Förstörda eller övertagna palestinska samhällen, 1948 och 1967

Västbanken och Gaza år 2000

KARTOR: PASSIA, (PALESTINIAN ACADEMIC SOCIETY FOR THE STUDY OF INTERNATIONAL AFFAIRS)

Mörkblått fält: Land ägt av judar 1947.

Ljust lila fält: Den judiska staten enligt FN:s delningsplan 1947.

Grönt fält: Den palestinska staten enligt FN:s delningsplan 1947.

Mörkblått fält: Land ägd av judar 1947.

Ljust lila fält: Staten Israel 1949.

Lila fält med prickar: Palestinska samhällen som raserats eller tagits över av israeler 1948 och 1967.

Grönt fält: Västbanken och Gaza.

Rött fält: De palestinska självstyrande områdena A och B.

Blått fält: Existerande och planerade israeliska bosättningar.

Blå linjer: Planerade och existerande israeliska genomfartsvägar.

Begränsad eftersändning

Vid definitiv eftersändning återsänds försändelsen med den nya adressen på baksidan (ej adressidan).

Land och folk utan framtid?

I flera tusen år har människorna i Det Heliga Landet varit bricker i världspolitiken. Skriften *Kampen om den heliga jorden* av Lars Gösta Hellström och Nils Pe Hellström har syftet att vidga kunskaperna om bakgrunden till israel-palestinakonflikten. Skriften är utgiven av Palestina-grupperna i Sverige med stöd av Forum Syd.

Den kan beställas gratis från Palestinagrupperna.